Om
Jesu Christi Parabler.

Et Bidrag til Løsning
af
Parablernes Hovedproblemer.

Af
Chr. A. Bugge.

Kjøbenhavn.
Gyldendalske Boghandel.
1895.

„Die Schwierigkeiten der Gleichnisse sind alle auf dem Wege der Exegese lösbar und fordern keineswegs eine Kritik heraus, welche, indem sie schon den Evangelisten die richtige Idee der Parabel abhandengekommen lässt, den Boden unter den Füssen verliert.“

(Beyschlag.)

E. Walle & Co.s Bogtrykkeri. — Kristiania.

Forord.

Det har ved nærværende Arbeide været mig et stort Savn, at Universitets-Bibliotheket langtfra har eiet et udtømmende Forraad paa Literatur for mit specielle Emne. Saaledes har et Hovedverk i Emnet som *Unger:* „De parabolarum Jesu natura, interpretatione, usu scholæ exegeticæ rhetoricæ,“ Lipsiæ 1828, for sin Tid det bedste — ikke været mig tilgjængeligt. Ligesaa er den franske og engelske Fagliteratur i Emnet omtrent urepræsenteret. Saaledes har jeg ikke kunnet jevnføre med *Scherer:* „Hermeneutique des paraboles“ og „De l'enseignement de Jesus Christ“ i Revue theologique. Og paa Grund af invidia temporum har det heller ikke været muligt at faa denne Mangel fjernet. Dersom derfor ikke Literaturbenyttelsen har været udtømmende, saa maa det ikke skrives paa min personlige Regning. *Saglig* har dog neppe denne Mangel paa Jevnførelse med disse ældre Verker været til nævneværdig Skade. Thi Standpunkterne var mig andetstedsfra vel kjendte.

Kongsberg i Norge, Februar 1895.

Forfatteren.

Indhold.

Indledning.

Den sidste betydelige Parabelforsker, Dr. *A. Jülicher*, slutter sit udmerkede Arbeide over Parabelexegesens Methodik: „Die Gleichnissreden Jesu“ 1888, med de Ord: *„Chrysotomus, Calvin, van Koetsveld, B. Weisz: Disse 4 Navne har vi at takke for det Bedste i den evangeliske Parabelforskning; med deres Anskuelser vil jeg ogsaa senere ved Udlæggelsen (som forøvrigt endnu ikke er kommet) gjennemgaaende søge Opgjør; hvor vilde jeg ikke ønske, at Theologien i dette vigtige Spørgsmaal endelig og grundig vilde gjøre op med dem“.*

I disse Ord er vor Opgave stillet for nærværende Afhandling. Vor Opgave er i *B. Weisz* Spor at søge et Opgjør med ham og *Jülicher* selv. Dette tilspidser sig særlig deri, at den seneste Forskning paa dette Omraade hos den sidste Forsker ender med en *Dissonans*, en skrigende uopløst Akkord, der lyder saa: *Evangelisternes Parabelreferat er delvis uhistorisk og upaalideligt, deres Parabeltolkning afgjort urigtig, det angivne Parabeløiemed ogsaa uethisk og stridende mod Jesu Persons Høihed og Ærlighed.* Men dette Resultat af Forskningen stiller Problemer, som

det er nærværende Afhandlings Opgave at løse. Den vil vise, at denne Dissonans maa og kan opløses i den skjønneste Harmoni. Udaf Prøven gaar Evangelisternes (her Synoptikernes) Gjengivelser styrkede i sin Troværdighed ved nye, af hin Dissonans fremkaldte, videnskabelige Beviser. Dermed vindes altsaa en ny Bekræftelse paa, at vi i Parablerne har de ældste authentiske Aktstykker af Christi egen Christendom, ligesaa authentiske som Pauli Breve for Paulinismen. Men dette betyder, at vi har en sikker Kilde for selve „Gudsrigeforkyndelsen,“ denne Christendommens Grundforkyndelse, hvorom jo Parablerne helt og holdent dreier sig, og som i Parablerne finder sit, om ikke udelukkende, saa dog væsentligste Udtryk. Men staar vi *her* paa authentisk Grund, da er dermed Sikkerhed vundet for, hvor vi har at søge Urchristendommen. Og dernæst kan vi udfra denne Urchristendommens Kilde udvinde en *analogia fidei* for Opfatningen af den nytestamentlige Skrift i dens forskjellige Bestanddele. Vi vil dernæst ved Løsningen af Parabel-Problemets anden Del, det angivne Parabel-Øiemeds Forenlighed med Jesu Person og Opgave, vinde en dybere Forstaaelse af begge disse. Endelig vil Parabel-Problemets Løsning lede os til en sikker Methode for Parablernes Udlæggelse, noget vor Videnskab hidtil har savnet.

KAPITEL I.

Problemerne.

Parabelforskningen hører for Tiden til den nytestamentlige Videnskabs interessanteste Omraader. Dette har ikke alene sin Grund deri, at den paraboliske Læreform indtager en saa bred Plads i Christi Forkyndelse. I denne Henseende er vistnok Parabelformen meget fremtrædende. Den indtager saaledes hos *Markus* mere end en Trediedel af alt der refereret Talestof af Jesu Mund. Hos *Matthæus* repræsenterer Parablerne en endnu større Forholdsdel og hos *Lukas* mere end en Fjerdedel[1]). Ja, man tør nok sige, at Parabelformen efter det Omfang, Begrebet Parabel har efter nytestamentlig Sprogbrug, i Vigtighed overgaar alle de andre Læreformer og netop er Hovedbærer for det mest charakteristiske i Christi Forkyndelse, saaledes alt, hvad han kalder „Guds Riges Hemmeligheder." Men dette, som vistnok viser denne Læreforms overordentlige og indgribende Betydning for Theologien, vilde endnu ikke

[1]) Smlgn. Dr. *A. Jülicher:* Die Gleichnissreden Jesu. Freiburg i B. 1888 S. 150.

være tilstrækkeligt til at gjøre den i særlig Grad *interessant*, dersom Tilstanden var den gamle, den nemlig, at det var saa noget nær umuligt at komme til nogen Sikkerhed om, hvad Parablerne egentlig havde at sige os. Saa længe havde man hengivet sig til den allegoriske Opfatning, og saa længe havde man læst ud af Parablerne de allerforskjelligste og hinanden indbyrdes modsigende Lærdomme, at man tilsidst ganske mistvivlede om at faa disse Lignelser til at tale et umisforstaaeligt Sprog og fandt sig med desperat Resignation i at slaa fast: *Theologia parabolica non est argumentativa (Johann Gerhard)*, en Sætning, som, naar man opfatter Parablerne rigtig, maaske er den urigtigste, som overhoved kan siges om dem. Vistnok udelukkede denne fortvivlede Tingenes Tilstand overfor det argumentative ingenlunde Parablernes Brug i det *Opbyggeliges* Tjeneste, hvor jo næsten det ubegrændsede i Opfatningsmulighederne snarere var en Betingelse end en Hindring for Anvendelsernes uudtømmelige Rigdom. Og i lang Tid har vel Kirken trøstet sig dermed, og dens fromme Theologer udentvivl deri seet et Vidnesbyrd om Gudsordets „Rigdomsdyb." Men alligevel var det dog overveiende en bedrøvelig Kjendsgjerning, at den mægtigste, i Indhold som i Omfang vægtigste, Aare i det ædleste af alle religiøse Metaller: Christi egen Forkyndelse — skulde tillukke sine Skatte for os, idet den ikke kunde indgaa som medbestemmende Faktor i Fastsættelsen af, hvad der er sand

Christendom. Thi naar Parablerne kunde bringes til at sige næsten hvadsomhelst, saa er det klart, at hvad de saaledes bragtes til at udsige, ikke tryggeligen kunde ansees for Christi Aands egen Tale, men derimod maatte opvække mod sig Mistanken om at være de forskjellige Udlæggeres mere eller mindre aandrige Meninger. Og styrkes maatte jo derved det gamle Ord om den hellige Skrift: *Hic liber est in quo sua dogmata quisque invenit et probat dogmata quisque sua.* Særlig klart maa jo det være, at under en saadan Tingenes Tilstand maatte Parablerne (og det vil sige det Meste af Mesterens egen Forkyndelse) tabe det Hovedsagelige af sin *videnskabelige* Interesse. Thi denne bestaar jo i at finde *Sandhed*, skaffe Tryghed for, hvad Christus selv i Sandhed har ment og villet.

Men saa meget interessantere maatte jo disse Parabler blive for Videnskab og Praxis, naar der viste sig Udsigt til Vei ud af hin slette Mangetydighed.

Det er denne Udsigt, vor Tids Parabelforskning virkelig begynder at frembyde, og det er et Bidrag til Løsning af denne Opgave, nærværende Afhandling i al Beskedenhed vilde prøve at yde ved Hjælp af Theorien om „Paradoxerne“ som en Gren af det store Træ af bibelsk Læreform, som det gamle Testament kalder *Maschal*, og de nytestamentlige Synoptikere paa 50 forskjellige Steder kalder *παραβολή*.

Det er maaske for den kyndige Læser ganske

overflødigt paa Forhaand at bemerke, at ogsaa her Hjælpen kommer fra *Historien*, og at Klarheden udstraaler fra en Betragtning af Jesu Optrædens Sammenhæng med hans Folks Udvikling.

* * *

Skjønt allerede den ældre Theologi frembyder visse Tilløb til en mere rationel Behandling af Parablernes Exegese, og skjønt særlig *Chrysostomus* og *Calvin* staar som straalende Klarsynsmænd midt iblandt de theologiske Konfusionsmagere, saa er det dog først i nyere og nyeste Tid, at Sagen er grebet mere systematisk an. Blandt de mange fortjenstfulde Arbeider i Parabelforskningen, som vort Aarhundrede frembyder, maa vi her dvæle lidt nærmere ved to Navne, fordi de knytter sig til de vigtigste Fremskridt, og fordi deres Resultater direkte fører os ind i den specielle Opgave, som vi her har stillet os.

Den vigtigste Banebryder er *Bernhard Weiss*. Han har allerede i 1861 i et Foredrag, „*Ueber das Bildliche im Neuen Testament*“, som findes gjengivet i „Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft und christliches Leben“, energisk pegt paa Eiendommelighederne i Jesu Billedbrug.

Han fæster først Opmerksomheden paa den Omstændighed, at Jesu Tale deler Charakter med

den folkelige Udtryksmaade i det Hele. Denne elsker *Anskuelighed*. Den udtrykker Kjærlighedsbeviset ved at tale om at give den Nødlidende en Drik Vand (Mt. 10, 42), og den skyndsomme Flugt udtrykkes ved at fremhæve Nedstigning fra Taget (Mt. 24, 17). Istedenfor det Almene og derfor Abstrakte træder det Enkelte og derfor Konkret-anskuelige, som frembyder et levende og indtryksfuldt Billede. Hvilket dette Enkeltbillede er, er relativt ligegyldigt, naar det blot *træffer*.

Men ikke ethvert konkret Enkeltbillede som saadant træffer lige godt. Den folkelige Udtryksmaade griber gjerne det, som frembyder Sagen *fra den mest paafaldende Side*. Deraf kommer det Hyperbolske. Saaledes heder det: „Alle Hovedhaar er talte" (Mt. 10, 30) for at give et slaaende Udtryk, skjønt denne Specialitet i sig selv er temmelig værdiløs. Naar det siges: „Vi kan ei gjøre et Haar sort eller hvidt" (Mt. 5, 36), saa frembringes derved et mægtigt Indtryk af vor Afmagt, selv for den, som ikke egentlig ønsker sig en saadan Specialevne. Det er det Yderliggaaende ved Valget af Individualiseringen, som her virker. Det sees imidlertid deraf, at anskueliggjørende Exempler i denne Sammenhæng ikke maa presses, at deres Gyldighed er sterkt begrændset, ikke rettelig kan anvendes længere, end den *almindelige* Sandhed rækker, som skal illustreres, og at det konkrete Tilfælde ingen Betydning har i sig selv, men kun som Anskuelsesmiddel. Saaledes Bøn i Lønkammeret

Mt. 6, 6. At rive Øiet ud Mt. 5, 29. 30. At give bort Kjortelen, vende den høire Kind til Mt. 5, 39. 40.[1] Jo frappantere, jo urimeligere Anskuelsen er, desto dybere præger den sig, desto vissere fører den til Opdagelsen af den abstrakte Sandhed, som skjuler sig derunder. Den høire Haand skal ikke vide etc. (Mt. 6, 6) — er i sig selv Usands, — og dog dyb Sandhed. Kamelen gjennem Naaleøiet (Mt. 19, 24) — Usands, og dog et rammende Udtryk. Stene raabe (Lc. 19, 40) og Bjerge flytte sig (Mt. 17, 20) hører til samme Art af Udtryksæt. Dog er denne Manér ikke absolut eiendommelig for *Christus*. Den tilhører den folkelige Udtryksmaade i det Hele, den er Ordsprogets Manér, er et Laan, som Taleren gjør hos Digteren.

Derimod forekommer i det nye Testamente en egen Billedtale saa hyppig, at den danner en

---

[1]) Den samme Tanke udtales i *B. Weiss:* Leben Jesu 1882. I, 490 f: „Je frappanter die einzelne Anschauung ist, die er vorführt, desto lebendiger vergegenwärtigt sie den Begriff; je unvollziehbarer in der gemeinen Wirklichkeit, desto sicherer weist sie darauf hin, dass sie nur Ausdruck eines allgemeinen Begriffs sein soll; auch hierdurch erhält seine Rede etwas Hyperbolisches, weil er gleich das Aeusserste nennt, worin sich das Allgemeine am lebendigsten veranschaulicht — — Auch hier gilt darum die Regel, dass die einzelne Vorstellung nie über die Grenzen des allgemeinen Begriffs hinaus verfolgt werden darf, zu dessen Veranschaulichung sie dient."

Grundtypus. Denne beroer paa følgende Grundopfatning af Tilværelsen.

Der gives to Livssfærer: en legemlig-sandselig (svarende til Billedet) og en aandig (svarende til Ordet). Men disse Sfærer er ikke absolut uensartede. Meget mere kan Livstilstande og Livsvirksomheder ofte umiddelbart overføres fra den sandselige Verden paa tilsvarende aandelige Fænomener. Denne sindbilledlige Talebrug præger hele den nytestamentlige Billedtale (Aandelig Høren, Seen, Blindhed, Tørst etc.).

Men hermed forvandler den ydre Verden sig til en Verden af aandelige Magter og Goder (Livets Brød, Nat, Mørke, Lys, levende Vand etc.).

Dette har en dybere Aarsag. Religionen er ikke et afsondret Omraade, den kræver netop at gjennemtrænge al vor Gjøren i det Hele og Enkelte, saa vi ikke behøver at løfte os ud over den almindelige Sfære for at komme over i det Religiøse som noget abstrakt og nyt. Kløften maa svinde: det Legemlige og Jordiske maa forklares til Himmelsk og Aandigt. Dertil skal Billedsproget hjælpe. Det skaber paa det aandige Omraade en ny Verden, som er Speilbillede af den materielle Verden, hvorved Aandens Verden faar paatagelig Realitet. Og omvendt: Det Jordiske er Sindbillede, hvorved det jordiske Liv faar Indvielse og aandig Retmæssighed. Ved Sindbilledets Haand lever man sig ind i hin nye Verden, hvorved det Jordiske og Virkelige er forklaret i det Himmelske og Guddommelige.

Derfor er det Guddommelige menneskeligt, det Evige nær os, det er os noget af vort eget i Tiden.

Dette gjælder ikke blot afrevne Enkeltfænomener. Bortseet fra disse forefinder vi ogsaa hele Sammenhænge, der danner Analogier med den høiere Verdens Sammenhænge, Livsbillede svarer til Livsbillede. Dermed har vi *Lignelsen*. (Trævexten svarer til Aandsvexten — den grønnende Sædemark o. s. v.).

Det er ei alene Naturen, som her kommer i Betragtning, det er ofte Menneskets Forhold til Naturen (Gartneren, Saamanden, Hyrden). Videre frembyder Mennesket i sin Kaldsvirksomhed meget Stof (Bygherren, Feltherren, Husherren, Lægen, Skyldneren — snart bærende sig ret, snart uforstandig ad). Mennesket selv er en *Mikrokosmus*, der har sit tilsvarende i Makrokosmus af det sedelige Rige. Det gjælder Menneskets baade sedelige og aandelige Organisme.

Hvad er nu Grunden og Hensigten med denne Talebrug? Det er *ikke* blot for at lette Tilegnelsen. Thi Christus selv siger, at Formen kan bruges, for at kun Troende skulde faa Nytte af Indholdet, og de Profane kun skulde faa Skallen (ligesom han ei vilde kaste Perler for Svin), og for at dermed den fundamentale Udskiftning kunde fuldbyrdes, hvorom allerede det gamle Testamente havde spaaet (Mt. 13, 14. 15).

Den dybere Grund til denne Mulighed er den, at hine staaende Forhold, hvortil Lignelserne

knytter sig, er blivende Love og evige Nødvendigheder. Disse er nedlagte i Natur og Menneskeliv som Uaabenbaringer. Som de gammeltestamentlige Ordninger er *forbilledlige*, saa er Naturens og Menneskelivets Ordninger *sindbilledlige*.[1] Den, som ikke forstaar begge disse, er og bliver blind for Guds Aabenbaring i Christo. Lignelsernes Bog forbliver en lukket Bog, og Gudsrigets Forhold en Hemmelighed.

Dette fører os over til *Lignelsesfortellinger* (18—20 i Tal). Hist toges Udgangspunkt i staaende Forhold, nødvendige Love, men nu udnyttes ogsaa enkelte Tildragelser: ikke hvad der sker overalt og altid, men hvad der sker engang under særlige Vilkaar.

Betydningen har Christus næsten overalt antydet. Kun tre af disse Parabler mangler saadan Antydning: 1) Den forlorne Søn (Lc. 15), 2) Den rige Mand og Lazarus (Lc. 16) og 3) Brylluppet (Mt. 22, 1—14). Og Grunden er, at her to eller flere Anvendelser er tilstedelige. Antydningernes Art er meget forskjellig. Ved „Skatten og Perlen" (Mt. 13, 44—46), at det dreier sig om Guds Rige. Ved „Figentræet" (Lc. 13, 6—9) er Anvendelsen knyttet til Advarselen mod Misbrug af Guds Langmodighed. Ofte tilføies Gnomer. Saaledes ved „Arbeiderne i Vingaarden" (Mt. 20) og ved „De betroede Pengesummer" (Mt. 25)[2].

[2] Begge Gange er Gnomerne „Paradoxer", ligesom ogsaa „Den ubarmhjertige Medtjener" (Mt. 18) belyses

„Den taabelige Bonde“ (Lc. 12) har: „Saaledes gaar det“ etc. „Farisæeren og Tolderen“ (Lc. 18) har: „Hvo sig selv fornedrer“ — „Den fattige Enke“: „Skulde Gud ikke etc. „Den barmhjertige Samaritan“ Lc. 10): „Gaa hen og gjør ligesaa“ samt hele Situationen med den Mand, som nødig vil have for mange til sin Næste.

Nu maa ogsaa tages i Betragtning *Omraadernes Forskjellighed*. Nogle Fortællinger henter Stof fra Forhold, der i sig har noget sindbilledligt: Den forlorne Søn (Gud er Fader) — Medtjeneren (Syndeskyld er Gjæld) — Skat og Perle (Guds Rige den høieste Værdi) — Bryllupsgildet (Saligheden en Fest). Derfor kommer i disse Parabler den høiere Virkelighed let til at gjennembryde Billederne. Ja, vi har endog Parabler, hvori Allegoresen helt hersker: de oprørske Vingaardsmænd.

Dermed er vi lige ude paa selve Glatisen. Thi heraf kommer Faren for at ville udtyde alle Parabler Træk for Træk — allegorisk, medens Parablen *kun* vil bekræfte en almindelig Sandhed, som netop ved vedkommende Leilighed er under Behandling. Saaledes betyder de 5 kloge Jomfruer ingenlunde de Troende og de 5 daarlige de Vantro, men fastslaaes skal her: Den sande Tro kræver Aarvaagenhed.

Nogle Parabler henter sit Stof fra saa nær

---

af et indledende Paradox, som igjen faar nyt Lys fra Parablen.

beslegtede Omraader, at de blot bliver Exempler: Den barmhjertige Samaritan — Farisæeren og Tolderen — Den rige Mand og Lazarus — Den rige Daare.

Andre er fra saa uensartet Omraade, at Anvendelsen af den Grund maa blive meget begrænset: Den uretfærdige Dommer, Den paatrængende Ven, Den utro Husfoged.

Det viser sig, at „Parabel" er et mangetydigt Begreb, og at det er ret misligt at abstrahere en Regel fra visse Lignelsesfortællinger og saa sige, at her har vi den egentlige Parabel og udenfor den kun Afarter. Nei, i Jesu og Evangeliernes Sprogbrug er det mindste Sprog, der paaviser Analogier, en Parabel (Læge læg dig selv — Figentræet — En Blind lede en Blind? Intet, som gaar ind i Mennesket, gjør det urent). Og: Es findet sich in seiner Lehrweise eine lückenlose Stufenleiter von den flüchtigsten Hindeutungen auf das natürliche Verhälltniss bis zu den farbenreichsten Ausführungen derselben. Unmerklich ist der Uebergang von der schildernden Beschreibung stehender Ordnungen zu der Darstellung derselben in Erzählungen eines einzelnen Falles, in welchem dieselben unter besonderem Verhälltniss zu einer besonders klaren und eindrucksvollen Anschauung kommen."

Men under al denne Parabelens Mangfoldighed adskiller den sig altid fra *Allegorien*. I denne er de enkelte Træk frit valgte, digterisk komponerede for at hentyde paa det Afbildede,

Allegorien sindbilledliggjør det Afbildede, men *beviser* ikke. Parablen vil netop *bevise*. Ikke ved logisk Demonstration. Den vil lære at forstaa det høiere Livs Ordninger ved det naturlige Livs, vil tyde Uraabenbaringen ved Opvisning af Love, hvortil Gud knytter Natur og Menneskeliv, og hvor Synd og Skrøbelighed er blandet ind med. Deraf følger, at de enkelte Træk ei er frit opfundne, ikke vilkaarlig kombinerede for at anvendes, de tages af Virkeligheden, og selv opfundne Historier maa svare til Virkeligheden. Netop i denne Ordnings Virkelighed ligger dens Beviskraft. Hensigten er at vise en høiere Ordnings Gudsathed ved at paavise Analogi fra den lavere gudordnede Sfære.

Anderledes med Allegorien. Her gjælder det kun at finde Paralleler, hvortil hvert enkelt Træk henviser. Tydningen af Parablen derimod kan kun ligge i en enkelt *almindelig Sandhed*, der findes ved Overførelse i høiere Sfære. Men denne Forskjel er ikke klart fastholdt og tidlig udvisket i Anvendelsen. Det er endog ei udelukket, at Jesus selv kan have allegorisk udtydet enkelte Drag. Men dette udelukker ikke den *saglige* Forskjel mellem Parablens egentlige Øiemed, hvorefter jo dens nærmeste Tydning maa finde Sted, og mellem den allegoriserende Udtydning og praktiske Udnytning.

„Dass schon in unseren Ueberlieferungen dieser Unterschied nicht mehr festgehalten, ist die Ursache davon, dass selbst diese Bilderreden

in ihr nicht mehr mit buchstäblicher Treue aufbewahrt sind.[1]) In vielen Fällen giebt Jesus selbst die Deutung, indem er die Regel, die dargestellt sein soll, unmittelbar oder bereits in das höhere Lebensgebiet übertragen in einer Gnome ausspricht; diese unzweifelhaft ursprünglichsten Deutungen müssen für unsere Deutung schlechthin massgebend sein. An ihnen allein können wir die Deutungen messen, die hie und da die Evangelisten einflechten oder andeuten, und die bereits reichlich aus der Deutung in die erbauliche Anwendung überführen. Beachtet man dies nicht, so wird die Gleichnissdeutung zu einem regellosen Speil des Witzes und die durchsichtige Klarheit dieses Bildwortes zu einer immer neue Räthsel aufgebenden Geheimnisskrämerei und die volksthümlichste Rede Jesu zu einer ständigen Verletzung der ersten pædagogischen Regel, welche die Möglichkeit eines zweifellosen Verständnisses fordert" (Leben Jesu I, 497).

Denne Opfatning danner et udmærket Udgangspunkt for Uddannelsen af en fuldt rationel

---

[1]) Ogsaa i B. Weisz's Kommentarverker kommer samme Anskuelse tilsyne; saaledes i „Das Marcus Evangelium und seine synoptischen Parallele" Berlin 1872 ved Behandlingen af Kap. 4 og „Das Matthæus-Evangelium und seine Lucas-Parallele" Halle 1876 ved Kap. 13. At Mangelen paa streng Fastholden af denne Forskjel skal have skjæmmet Evangelistreferaternes Korrekthed i nogen Grad, vil i det følgende blive modbevist.

Parabeltheori, og til en saadan vil vi ogsaa komme i de angivne Spor.

Det vil sees, at Opfatningen har sin Styrke i Distinktionen og: *„qui bene distinguit, bene docet“*.

Først udsondres den Eiendommelighed, at der ofte bruges en yderliggaaende Udtryksmaade, hvor det Frappante fremhersker, og hvor Anvendelsen kun gaar saa langt som til en almindelig Sandhed, medens en Anvendelse i det almindelig praktiske Liv endog vilde være umulig. Her har vi Spirerne til en *Paradoxtheori*, men kun antydningsvis og kun de ufuldkomneste Begyndelser. Allerede dermed er Grunden lagt til en meget frugtbar Udskilning af en i Udstrækning ringe, men i Betydning vægtig Bestanddel af Jesu Læreforedrag, en Bestanddel, som kun gjennem Særbehandling fremtræder i sin rette Belysning [1]).

Men vi har seet, at Distinktionen hos *Weiss* er ført adskillig videre. Thi nu kommer den store Stofmængde, som følger af, at Love og Forholde i den lavere Verden har sine Analogier i den høiere. Her skjelnes mellem staaende Love, der danner Lighed med staaende Love i høiere Omraader, og Enkelttilfælder, der i sin Særegenhed illustrerer vigtige ethiske Sandheder, mellem enkelte Tilstande, der har sine Analogier og

---

1) Se *Chr. A. Bugge:* Paradoxerne i Jesu Christi Læreform. Kbhvn. 1894.

sammenhængende Forholde, der svarer til lignende Sammenhæng mellem høiere Forholde. Der skjelnes videre mellem Lignelser, hentede fra grundforskjellige Omraader (som Naturen o. lign.), og Lignelser, hentede fra saa nærliggende Omraader, at de kun bliver Exempler eller Exempelfortællinger. Endelig drages der et skarpt Skille mellem *Parabel*, som er et *Bevismiddel*, og *Allegori*, som er en Række Paralleler, der kræver, at Led svarer til Led.

Det kunde ikke undre, at dette frugtbare Udgangspunkt maatte lokke til at arbeide videre i dette lovende Spor, og *Weiss* fandt da ogsaa i Parabelforskningen en overmaade dygtig Efterfølger i *Jülicher*, hvis Verk „Die Gleichnissreden Jesu“ 1888, indeholder en ligesaa grundig som skarpsindig og i visse Maader endegyldig Analyse af Parabelens Væsen, særlig med Henblik paa dens fundamentale Forskjel fra Allegorien og Parabelens gjennemsigtige Klarhed som nødvendig Forudsætning for dens Brug som tvingende Bevismiddel.

Jülichers Theori maa vi tage i Øiesyn lidt nærmere, dels fordi den løber paa en Maade parallel med vor egen *Paradoxtheori*, som omtrent samtidig er fremstaaet, og dels fordi det vil vise sig, at Paradoxtheorien kan danne et væsentligt Korrektiv mod Ensidigheder i *Jülichers* Theori, hvilket sidste her skulde være Gjenstand for en Særbehandling. *Dr. A. Jülicher*, der erkjender sig som *Weiss*'s Efterfølger og Discipel i Parabel-

forskningen, koncentrerer særlig sin Kraft paa at paavise Parabelens Forskjel fra Allegorien, og hans indgaaende Analyse her lykkes ham udmerket godt.

Han opløser begge Taleformer, Parabel og Allegori, i sine enkleste Bestanddele.

Det enkleste Grundlag er da „Sammenligningen" paa den ene Side. Her stilles begge Begreber frem for Bevidstheden, baade Billede og det Afbildede, begge paa een Gang, det ene i det andets Lys. Naar det f. Ex. siges: kloge som Orme, enfoldige som Duer; Folket er som forvildede Faar; Jerusalems Indbyggere som forskræmte Kyllinger — saa skal og maa altid begge de sammenlignede Gjenstande samtidig træde frem for Tanken.

Anderledes med *Metaforen*. Her træder kun det ene Begreb direkte frem for Bevidstheden. f. Ex. „sund fra din Pidsk" Mc. 5, 34 — Du har en Skat i Himlen Mt. 7, 21 — opæde Enkers Huse Mc. 12, 40. Her dvæler Tanken ved Billedet, umiddelbart *kun* ved Billedet, medens det Afbildede kun indirekte kommer frem, idet den egentlige Tankegjenstand gjennemskinner Billedet og fremlyser i og med dette.

I „Sammenligningen" betyder Billedet, som skal understøtte Forstaaelsen, hvad det er. (Faaret = Faar, Slangen = Slange, Hyrden = Hyrde etc.). Derimod ved Metaforen betyder altid Billedet noget andet. — Pidsken optræder ikke som Pidsk, men som Sygdom, der i visse

Henseender ligner Pidsken. Opædningen er ikke en egentlig Spisning, men en anden Slags Fortærelse. Metaforen er derfor *uegentlig* Tale; der siges Et, og menes noget Andet, hvilket andet fremkommer ved en Overføring (*μεταφέρειν*).

Surdeigen bruges uegentlig om et bestemt Sindelag (Farisæernes), selve „Sagen" (Sindelaget) er noget, der paa et andet Omraade (det moralske) optræder paa Surdeigens Vis, spiller den Rolle, som er Surdeigens paa dens egentlige Omraade — altsaa uegentlig Tale.

„Sammenligningen" maa tages, som den er; af Metaforen maa Læseren gjøre noget selvstændigt; hin letter Forstaaelsen, denne forudsætter Forstaaelse og antyder istedenfor at vise.

Metaforen tillader Tydning: ved Siden af det udtalte Ord kan altid sættes et andet tilsvarende. „Sammenligningen" gjør enhver Tydning meningsløs. Metaforen tjener derfor aldrig til Forklaring (som et Portræt aldrig forklarer et Hoved), den giver derimod Impulser og beriger Fantasien. Medens saaledes „Sammenligningen" er undervisende, er Metaforen interessant.

„Sammenligningen" forstærker Lyset over Sagen ved at tilføre nyt Lys fra det brugte Billede. Metaforen giver kun Halvlys, men egger Øiet til grundende Selvvirksomhed.

Metaforen stiger ikke *ned* som „Sammenligningen," men den drager Læseren op til vanskeligere Betragtning af Sagen. Derfor, naar Metaforen gjør Indtryk paa den hele Aand,

saa sker dette ikke umiddelbart, men derimod gjennem Øvning af Fantasien og Aandens Bevægelighed.

„Sammenligningen" viser Vanskeligheden og aabenbarer Væsenet ved Lighedens Fremhæven. Metaforen forudsætter Kjendskab, men stiller denne paa Prøve, om man bag Ordene kan finde den skjulte egentlige Mening. Hin er for Umyndige, denne for Myndige, hin er didaktisk, denne konfidentiel. En god „Sammenligning" derfor bør ikke fremtvinge Spørgsmaal, en god Metafor udfordrer det Spørgsmaal: hvad er det?

Men nu er en udvidet „Sammenligning" = Lignelse, en udvidet Metafor = Allegori. [1]

Naar ikke blot et enkelt Ord men alle ledende Begreber trænger til Omsætning, saa vi faar en sammenhængende Tale af Metaforer, der, hentede fra et og samme Omraade, danner et sammenhængende Hele, har vi en *Allegori*. Her har hver Metafor sin tilsvarende Sag, Punkt for Punkt skal Ligningen kunne gjennemføres. Idealet er, at naar en af disse sammenhængende Metaforer er blevet indlysende, skal den hele Transposition være let.

Ezech. 17 er en *Allegori*: den kaldes *Maschal*.

Er Tydningen af Saamands- og Ukrudtparablen rigtig, saa er den kun en Allegori. I

[1] Underligt nok og vistnok med Urette vender *Lange* (Herzog u. Plitt. Bind V, 1871 det Hele om og sigger: „die rhetorische Vergleichung entspricht der Allegorie, die Metapher dem Symbol".

Allegorien er altid Formelen = *er*. Saaledes i *Rückerts* Allegori „Es ging ein Mann im Syrerland", hvor jo Kamelen *er* Livsnoden, Dragen *er* Døden, Musene *er* Dag og Nat, Bærene *er* Sanselysterne.

Men Jesu Parabler er ikke saadanne Allegorier. Dette allerede af den Grund, at de ikke trænger nogen *Tydning*, nogen Opløsning. Thi af Synoptikernes mange Parabler er der kun 2, som har en tilføiet Opløsning. Deraf synes at maatte følge: *Enten* trænger Parablerne som Allegorier Løsning, og alle de uløste bliver altsaa for os uløselige og uforstaaelige. *Eller* ogsaa forstaaes de uden Løsning, og de er ikke Allegorier. Men med den allegoriske Tydning er intet fast og sikkert, men heller intet umuligt.

Er denne Opfatning rigtig?

Det er nu paa Forhaand usandsynligt, at Jesus skulde gjort hyppig Brug af denne Taleform: den kunstigste af alle. Thi ligesaa let som Metaforen kommer En i Sinde, ligesaa vanskelig er den Kombination at holde, som kaldes Allegori. Selv i Jes. 5 holder ikke Kombinationen til Enden. Desuden er Allegorien en Kunstform, som bringer Indholdet liden Nytte, idet den er mere æsthetisk end didaktisk virksom.

Ligefrem *imod*, at Parablerne skulde være Allegorier, taler flere Grunde.

Formen for Parablerne er: „Himmelriget *lignes* med etc." Men i Allegorien skal der ikke sammenlignes, der skal *substitueres*. Der er derfor

ei i Parablen en Slette, som skal løftes op i et høiere Niveau, men to Linier, som skal sammenlignes.

Forskjellen mellem den synoptiske Parabel og Allegorien er som mellem „være lig" og „betyde", „stille ved Siden af hinanden" og „identificere", „lade sig sammenligne" og „repræsentere".

Hovedegenheden ved Allegorien er dog: Ordlyden tilfredsstiller ikke, Allegorien viser ud over sig selv. Skridt for Skridt merkes, at man ved Hjælp af den tilsyneladende Vei skal finde den virkelige.

Allegorien mangler indre *Nødvendighed*, medens for Parablen Følgerigtighed i selve Billedsfæren er Grundlaget, hvorpaa det Hele hviler. Overalt: i „Farisæeren og Tolderen", „Enken og Dommeren", „Faderen og Sønnen", „Den taabelige Bonde", „Den taalmodige Gartner", „Den fortørnede Vert", optrædes der med følgerig Konsekvens og fuld sjelelig Motivering, ligesom Manden med Sæden og Sennepskornet gaar aldeles korrekt frem. Saaledes overalt.

Deraf følger, at vi ikke tør opfatte Jesu Parabler som Allegorier, medmindre enhver anden Opfatning er umulig. Men saa er ikke Tilfældet med Jesu Parabler. At de er en Art af „*Maschal*" taler ikke herimod, da ikke enhver „Maschal" behøver at være dunkel. Der findes ogsaa gjennemsigtige saadanne.

Mange Parabler er ligefrem „Lignelser".

Derved forstaaes med *Aristoteles* Rhet. II. 20, at et *Forhold* mellem to Begreber i den lavere Sfære har Lighed med *Forholdet* mellem to Begreber i den høiere. Denne Lighed mellem to Begrebers indbyrdes Forhold kan finde Sted, om ikke selve Begreberne hver for sig er helt og holdent lige. „Sammenligningen“ sammenholder Ord med Ord, „Lignelsen“ Sætning med Sætning. *Aristoteles* regner med Rette Parablerne til *Bevismidler* (*κοιναὶ πίστεις*). Som Sammenligningen ved fremmed Hjælp støtter, beliver, lutrer Forestillingen af det enkelte Begreb, saaledes Lignelsen den Dom, Sætningen indeholder. Alt kommer derfor an paa Begrebernes *Forbindelse*. Sml. Aristoteles's Paradigma: De ved Lod valgte bør ei styre i Samfundet (Sagt). Thi ei vælges ved Lodtrækning Athleter ei heller Styrmænd (Billede). Begreber: „styre“, „lodvalgte“, „bør“ er klare nok i sig selv. Om dem dreier det sig ikke. Men Dommen: „Lodvalgte bør ei styre“, skal støttes ved en anden Dom, som er ubestridelig. Det er derfor *Forholdet* mellem Lod og Archontstilling, som sammenlignes med *Forholdet* mellem Lod og Styrmandskunst. Om der udenfor denne Lighed i Forholdet mellem Begreberne er nogen Lighed mellem Begreberne selv, derover reflekteres ikke, og derpaa kommer det ikke an.

Lignelsens Oprindelse er simpelthen den: Under Lidenskabens Fordunkling er Sandsen for Udredning minimal. Derfor tyr man til Enkelttilfælder, hvori ingen feiler i sin Dom, og slutter

derfra til den foreliggende Sag, hvorved man udsætter Tilhørerne for Trykket af den øiensynlige Evidens. Altsaa: *Et Bevis fra det indrømmede til det ikke indrømmede Analogon er* Lignelsen eller Parablen.

Allegorien er uegentlig Tale, der ei betyder, hvad den giver sig ud for; Lignelsen er egentlig Tale, hvor alt har sin Rigtighed, og kun fordi det har sin Rigtighed, opfylder Lignelsen sin Hensigt: at overbevise. Derfor taales eiheller Dunkelhed, som i Allegorien. Dunkelhed kan aldrig oplyse. En ugjennemsigtig Lignelse er en Meningsløshed, og at tyde en Lignelse er Usands. „I *Allegorien* skal Billedet *tydes*, i Lignelsen derimod *tyde*, eller rettere: ved sin overstrømmende Tydelighed gjøre ogsaa sit *uegentlige* Modbillede tydeligere.“ Fuldkommen klar, sikker, uangribelig maa derfor Lignelsens Billedhalvdel være.

Tør man nu ikke tyde de enkelte Begreber i Billedhalvdelen, saa maa man ei heller sammenligne dem med de tilsvarende Begreber i anden Halvdel, da det ei kommer an paa, hvad Begreberne er i sig selv, men paa deres indbyrdes Forhold. Ligheden mellem begge Halvdele ligger i det *aandelige Baand*, som i begge Rækker omslutter Begreberne.

Derfor: Tydning af de enkelte Begreber, der i Allegorien er nødvendig, er i Lignelsen udelukket („eine bare Unmöglichkeit“).

Som Følge af det her Udviklede bliver

Definitionen af Parabel og Allegori at formulere som følger:

I Lignelsen sikres Virkningen af en Sats ved at stille ved Siden af den en anden Sats fra et andet Omraade, hvis Virkning er sikker.

I Allegorien fremstilles en Række Begreber (Sætning eller Sætningskomplex) ved en sammenhængende Række andre Begreber fra et andet Omraade.

Derfor bliver Ligheden mellem Allegori og Parabel ikke meget stor, da den indskrænker sig til det Lille, der gjør dem begge til *Maschal*, nemlig at de er selvstændige, og at de begge beroer paa *ὅμοιον*. I Allegorien er *før* Tydningen Billedet alt, *efter* Tydningen er det intet. I Parablen derimod er begge Dele, Billede og Sag, lige vigtige, lige naturligen baarne af en lige Nødvendighed, maa tænkes lige energisk. Allegorien eier Skjønhed, Parabelen Kraft. Allegorien er et Poesiens Kunstmiddel, Parablen et Rhetorikens Magtmiddel. Allegorien er fuldendt, naar hvert Ord har dobbelt Betydning, Parablen, naar i Billedsatsen end ikke en Stavelse tilsteder dobbelt eller falsk Betydning. I Allegorien *πάντα ὅμοια*, i Parablen *ἕν ὅμοιον*. Gjør i Parablen Billedet ikke sin Skyldighed, d. e. virker det ikke ufeilbart, saa virker det i Hovedsagen forfeilet og gjør Skade, fordi det bringer Usikkerhed, medens Opgaven er at bringe Sikkerhed. Dette synes at udelukke al Tale om Tydning, og gaadefuldt

tør i Lignelsen intet være: det Gaadeagtige strider mod Sagens Natur.

Det Argumentative ved Lignelsen kommer fyldig frem i flere af de mindre. Saaledes ved den om „Ny Lap paa gammelt Klædesplag“ og „Ny Vin paa gamle Sække“ (Mt. 9, 17), „Læge, læg dig selv“ (4, 23), „En Blind lede en Blind“ (6, 39), „Et Rige splidagtigt med sig selv“ (Mt. 12, 25), „Naar Husherren vidste, hvad Tid Tyven kom“ (Lc. 12, 39. 40), „Taarnbyggeren og Krigskongen“ (Lc. 14, 28—33), Mt. 7, 9—11: hvormeget mere skal Eders himmelske Fader etc. Imidlertid hører de berømteste og vigtigste Parabler ikke til nogen af de hidtil nærmest omhandlede Arter. Thi de er Fortællinger og vil dog illustrere ei bestemte Tilfælder, men evige Love og uryggelige Sandheder. Der gaaes ud, ei fra hvad der almindelig og jevnlig gjøres, men fra hvad en Enkelt har gjort ved singulær Leilighed. Kan da alligevel her handles om at støtte almene Sandheder ved sikre indrømmede Domme fra andre Omraader? Ja. Det er samme Taleform som ovenfor, kun i høiere Potens. Det er i Virkeligheden *Fabler*, vi der har for os, hvor *typiske* Tilfælder fremføres, rensede fra alle de Tilfældigheder, som ellers ofte klæber sig ved almindelige Tildragelser, hvor Tankens Renhed udviskes. *λόγους φιλοσοφωτέρους ἱστορίας*. Dertil kommer Enkelttilfældets anskuelige Form. Denne Parabels Styrke ligger i dens Virkelighed, der ved sin Varme og Friskhed drukner Indvendin-

gerne. Denne Parabel lader mindre Tendensen fremskinne, og derfor er dens Magt større. Den hviler paa Anskuelighed og lader ikke saa meget merke Logikens Tvang, det er til Læserens *egen* Dom, der appelleres. Hensigten bliver ogsaa her, at sikre sig en Tankes Seir ved Sidestilling af en paa et andet Omraade fortløbende Historie, hvis Tankeskelet er lig hin Tanke eller Tankegang. Ogsaa disse Fortællinger er *Talerens* Middel, opfundet af ham for at klare sin Situation og sikre sin Opfatning og sin Bedømmelse i Tilhørernes Overtydning.

„*Tydegnomerne*" (De sidste skal blive de første etc.) *er kun uegte Tilfældser*, tarveligere Erstatninger for det Værdifuldere, som er tabt, nemlig de egte Situationer, der skabte Parablerne. Thi aldrig skal der *tydes*, kun *anvendes*, og det er kun ved Situationens Hjælp, at det Omraade findes, hvorpaa Grundtanken, det aandeligt forbindende Element, finder Anvendelse.

Saaledes er Evangeliernes Tydninger ei alene apokryfe, men urigtige. Og enten har Jesus givet os et Mønster paa Parabeltydning i Mt. 13, 19 ff., 37 ff., og da har vi at tyde alle Parabler i Enkelthederne — eller ogsaa har vi at anse Parablerne for Fabler, der vil anskueliggjøre en viggtig Tanke, en omfattende Lov, og da er hine Tydninger Misgreb, velmente, men forfeilede.

Her kan endnu nævnes en Gruppe af Parabler, som bevæger sig paa samme Omraade som det, de illustrerer, nemlig det religiøst-ethiske.

Den rige Mand og Lazarus (Lc. 16, 19—31), Farisæeren og Tolderen (18, 9—14), Den barmhjertige Samaritan (10, 30—37) og den taabelige Bonde (12, 16—20). Dette er *Exempelfortællinger* og intet andet. Her endelig strander al Tydning.

Efter det ovenfor Udviklede er det let at bestemme Parablens Øiemed.

Dette kan kun være at *anskueliggjøre og overbevise.*

Naar Evangelisterne angiver et Dobbeltøiemed, saa maa dette være falsk, eller rettere Misforstaaelse. Dette Dobbeltøiemed staar paa Linie med Dobbeltmening i Skriftordet og kan ikke billiges mere end denne. Da desuden alle Parabler ligner hverandre, og Øiemedet ved flere af dem kun kan være Opklaring, saa maa dette være Tilfældet med alle.

Det er jo ogsaa underligt, at Jesus skulde tilsigte at adskille Modtagelige og Umodtagelige i den samme Parabel, hvori han advarer mod saadan Søndring (Ukrudtsparabelen). Letfærdigt vilde det være, om han skulde binde Frelsen til den Prøve, om Tilhørerne *spurgte*. Og Frelseren skulde bruge Extramidler til at skjule Sandheden og bruge en Form, som skulde gjøre den virkningsløs!

Og endog hans Fiender forstod hans Tilhylningstaler! Ifølge Mc. 12, 12 vilde de slaa ham ihjel, fordi de skjønte, hvorhen han sigtede med Parablen: Den Sten, som Bygningsmændene for-

skjøde etc. Mc. 7, 14—23 opfordrer han Folket til at forstaa en Parabel.

Men alligevel er det rigtigt nok, at Parablerne *har* nøret Forstokkelse. Og naar selv denne Taleforms ualmindelige Klarhed ikke kunde vinde dem, saa har de dermed *dømt sig selv*. Men Jesu Hensigt med Parablen har ubetinget kun været den, at forhøie sine Tankers Tydelighed og Overtydningskraft.

Men Disciplene har udlagt hans Hensigt anderledes. Da de nemlig saa, at han ikke slog igjennem, saa har de grublet over Forklaringen derpaa og fundet, *at han maa have villet det saa*. Dette har de saa fundet bekræftet ved Analogier i det gamle Testamente, og saa er Theorien om Parablernes Dobbeltøiemed kommen istand. Ligesaa klar som denne Taleform var for dem, ligesaa blændende maa den have været for de Uimodtagelige, og naar saa er, maa dette have været tilsigtet. Saa har de ræsonneret. Dertil kommer den menneskelige Svaghed at ville være blandt de Indviede og Deleiere i noget, som andre ei har Adgang til. Saaledes opstod denne Parabeltheori, som i Evangelierne lægges Jesus i Munden.

Men deraf følger: Enten har Parablerne alene Forhærdelsesøiemed, og Evangelisterne har Ret. Eller Evangelisterne slutter falsk af falske Præmisser, og Parablerne har hos Jesus samme Øiemed, som ellers Parabler har. Altsaa: Enten Evangelisterne eller Jesus. Det er Valget.

Det vil her sees, at *Jülichers* Theori frembyder et betydeligt Fremskridt, navnlig i *Klarhed* og *Konsekvens*. Energisk og alvorlig er enhver allegoriserende Forvirring forvist fra Parabelexegesen, og ethvert Spor af Letlen med denne Tendens er forfulgt med en ubønhørlig Logiks hele afgjørende Magt og udryddet fra Grunden. Dette virker unegtelig som en ren og hel Desinfektion af et usundt Lokale, hvor aldrig Sundhed og Fyrighed kan faa Fodfæste, før Sygdomsspirerne ganske er borte.

Med lignende Energi er ogsaa Parablernes *argumentative* Charakter fastholdt og paavist gjennem hele Rækken af disse Taleformer i deres mangfoldige Forskjelligheder. Bevis tilsigter Parablerne og kun Bevis[1], tvinge Overbevisningen vil de, det og intet andet. Som Følge heraf dreier det sig aldrig om at udforme et Galleri af Billeder af anskuelige Enkeltforekomster og sjelelige Kabinetsmalerier til Støtte for Menneskekundskaben. Nei, Hensigten er at slaa fast Grundsætninger. Derfor er altid Parabelen Bærer af en enkel, stor og vigtig Enhedstanke, der oftest vil kunne udtrykkes i faa og skarpt formulerede Ord. Al Exegese, som peger en anden Vei end denne, er derfor misvisende.

Alt dette er sandt og sundt og meget for-

[1] Paa Tydsk kunde dette formuleres saaledes: *Beweisen, immer* beweisen, immer *nur* beweisen-wollen die Parabeln Jesu.

tjenstfuldt. Alligevel lider *Jülichers* Udvikling af Ensidighedens Feil.

Dette kommer især tilsyne paa to Punkter. For det første maa han anklage Evangelisterne for falsk Gjengivelse af Jesu Ord, naar de siger, at denne bruger Parabelens Form ogsaa for at skjule og fordunkle Sandheden for de Umodtagelige. Dette er en svær Anklage overfor *en saa stor Enstemmighed* som den, hvormed dette udsiges i alle synoptiske Beretninger om Jesu Prædikemaade og dens Tendens, og hertil kommer endog, at dette Standpunkt yderligere betones ved *Henvisning til profetisk Forudsigelse*. Det er altsaa ikke nogle løst henkastede Ytringer af Mesteren, som klinger igjen, men sterkt betonede og dybt begrundede Grundsætninger, som maatte præge sig i Tilhørernes Sind og smelte sammen med de sterkeste Indtryk af Mesterens gudvillede Optræden og Livsskjæbne. Hvorledes kan saadant tænkes at være Opspind hos saa hæderværdige Mænd som Disciplene? De vilde i Sandhed ikke lægge egne Synsmaader ind i hans Handlinger eller egne Tanker ind i hans Mund. Det er umuligt at forstaa, hvorledes de paa egen Haand skulde *opfinde* og *opdigte* en saa paradoxal Fremgangsmaade som den at bruge samme Læreform til at oplyse og til at fordunkle. Det er umuligt at forstaa, hvorledes de kunde paadigte Mesteren *Begrundelsen* af denne paradoxale Brug af en Taleform med et Paradox som det: Den, som har, skal faa mere og skal have Overflod, den,

som intet har, skal fratages det, han har (Mt. 13, 12 og Paralleler). Det vilde være langt rimeligere, at de netop havde, naar de først skulde digte, fundet paa en Udvei som *Jülichers*: Parablerne virkede dobbelt efter Tilhørernes Hjerteforhold, de virkede Forhærdelse hos Nogle, ja de Fleste. Men dette var *ikke* Jesu Hensigt: Hvor vilde ikke han netop samle dem! og naar han ikke opnaaede det, saa var Grunden fremfor alt ikke hans Tales Tvetydighed. Selve Talens gjennemsigtige Klarhed er det, som her fælder den svareste Dom. Saadan fremstiller man Jesu Fremgangsmaade, naar man fra venligt Standpunkt *digter* om ham. Da rydder man bort alle de Stene, hvorpaa den almindelige Tænkning støder sin Fod. En Theori om Parablerne, som *fjerner* og *udglatter* alt det Paradoxale i Jesu Optræden og Lære, som den evangeliske Tradition har *levnet*, vil derfor altid bevare en Achilleshæl, hvor den kan og vil angribes og maaske saares til Døde. Jo vanskeligere en evangelisk Tradition vil kunne indordnes i en logisk opkonstrueret og retliniet Theori, desto seigere vil den holde sig, og desto mere dødbringende vil den vidne mod den modstridende Theori. Thi desto *umistænkeligere* er dette Vidne.

Paa Linie med denne Indvending mod *Jülichers* Theori er ogsaa hans Protest mod Muligheden af Jesu Brug af sine Ord for at fordunkle, forblinde og forhærde. Han forarges ved den Tanke, at Jesus skulde udtænke Extra-

midler for at umuliggjøre for Folket Frelsen. Han tager Anstød af, at Mesteren skulde byde Sandheden i en Form, som gjør den virkningsløs — den samme Jesus, som i Lucas 15 aldrig kjender noget „*irreparabile damnum*“. Det er atter her det *Paradoxale* ved Jesu Person, som forarger, men atter er det det Paradoxale, som indirekte borger os for, at vi i dette Punkt har med egte Historie at gjøre; thi Digtning vilde ganske vist have borteliminere hint anstødelige Element i Verdensfrelserens Personlighed. Det er tilvisse ikke *Digtningen*, som har skabt ham eller den Sandhed, som er Jøderne en Forargelse og Grækerne en Daarlighed.

Dernæst reiser sig en anden Indvending mod *Jülichers* Theori. Dersom Evangelisternes Tradition om Jesu egen Opfatning af Parablernes Natur og Prøverne paa hans egen Udlægning af dem, som meddeles, ja til og med de tydende Gnomer skulde være falske, saa er dette et Resultat af den største Betænkelighed — *rent videnskabelig seet*. Det rokker nemlig ved selve Grundlaget for hele Parabelforskningen og dermed ved selve Grundvoldene for vort Kjendskab til Jesu Forkyndelse. Er disse Udlægninger ikke rigtige eller uauthentiske, disse som dog er føite og støbte sammen med selve Grundgjengivelsen af denne Taleforms rige Mangfoldighed i Jesu Mund, — ja saa har vi ikke nogen Sikkerhed i hele Parabelkapitlet. Thi at vi ved en aldrig saa korrekt æsthetisk eller rhetorisk Theori

skulde kunne tilkonstruere os den Sikkerhed, som manglede fra første Færd i selve Traditionen, det kan aldrig andre end en moderne Kritiker med en sand Kulsviertro paa Kritikens Divinationsgave faa sig til at tro. Og saa har hele Theorien ikke skjænket os andet end Tvivl og Mistvivl, først om at kunne faa Tag paa Jesu Parabler i det Hele og dernæst om i det Hele at faa Rede paa Jesu egen Lære, hvoraf Parablerne danner en saa integrerende Del. *Da* vilde vi i Sandhed maatte opgive at lære at kjende *Christendommen* i dens genuine Skikkelse, saaledes som den lød fra Mesterens Mund, og vi maatte slaa os til Ro med i det Høieste at kunne udforske *Paulinismen*, saaledes som den flyder fra Apostelens Pen. *Jülichers* Theori er derfor i sin nærværende Skikkelse behæftet med et Kræftsaar, der, om det ei udbrændes, kan æde om sig og fortære istedenfor at opklare hele den Sag, den sysler med. Kanske er der ogsaa i selve Theoriens Væsen og Anlæg visse Tegn, der paa Forhaand gjør det troligt, at det er Theorien, som ikke er paa Høide med sin Opgave, medens Sagen selv lader sig greie ved Agt paa Livets egne Vink.

KAPITEL II.

Løsningen.

Det springer strax i Øinene, hvor logisk stram den hele Theori er. Dette gjør Theorien overmaade klar og særdeles bestikkende. Den Modtagelse, den har vundet i Fagpressen i Tydskland (saaledes af en Autoritet som *Holtzmann*[1]), svarer ogsaa ganske til disse Egenskaber. Man er jo i det Hele der slet ikke omtaalig om Traditionens Troværdighed, naar man blot finder Stringens og Methode i de Undersøgelser, der behandler Kilderne.

Det skal ogsaa villig indrømmes, at Stringens *er* en Dyd ved en Theori. Dog kan denne Fordel ofte kjøbes for dyrt eller rettere: den kan være Blændverk. Hvis nemlig Theorien er enklere end selve Livet, som den skal forklare, saa mangler den, med al sin mulige logiske Stringens, selve Hovedbetingelsen, nemlig, den er *underqual*. Og da er den logiske Stringens jo

[1]) Ogsaa *G. Schnedermann*: „Jesu Verkünd. u. Lehre vom Reiche Gottes. 2den Del 1895, S. 146—75, sees at være „bergtagen" af *Jülichers* Theori, skjønt han krymper sig under Konsekvensen.

blot Blændverk og Tegn paa, at Greiheden skriver sig fra *Mangelen paa omfattende Blik.*

Nu er *Jülichers* Theori egentlig helt og holdent skaaren over en *aristotelisk* Læst. Alle logiske Radier løber sammen i den *aristoteliske* Definition af Parablen som saadan. Efter denne er Parablen et Bevismiddel. Et Bevismiddel *maa* være bygget paa klar Gjennemsigtighed for at opfylde sin Hensigt. Herimod strider enhver Tanke om Dobbeltøiemed. Altsaa kan dette ikke være det rette. Videre: Det er klart, at nogle af Jesu Parabler er rene, skjære, klare, umiskjendelige Beviser, om hvis Opfatning der ikke *kan* disputeres. Nu er *alle* Parablerne, særlig i sin kategoriske Grundforskjel fra Allegorien, af samme Art. Altsaa maa de alle være uomtvistelige Bevismidler, og navnlig maa enhver Indblanding af Allegorien i Tydningen banlyses som uegte.

Disse Syllogismer synes jo at være i fuld Orden. Og dog kan der gjøres vægtige Indvendinger mod dem.

For det Første er nu den sidste Syllogismes *Præmisser* ikke ganske uangribelige.

Det er ikke saa givet, at alle Parabler er *ensartede*. Den ældre Exegese gik ud fra dette som givet. Den gik saaledes ud fra, at der i alle Parabler fandtes en høiere og lavere Virkelighed, saa at Parablernes Træk, et for et, var at søge repræsenterede i den høiere Virkelighed. *Dette var netop en Levning fra Allegoresen.* Nu er man imidlertid fuldt opmærksom paa, *at denne*

Ensartethed ikke existerer. Særlig indser man, at i visse Parabler er Billedstoffet og Sagstoffet beliggende i en og samme Sfære. Saaledes i „Farisæeren og Tolderen“, „Den barmhjertige Samaritan“, „Den rige Mand og Lazarus“, „Den taabelige Bonde“. Her repræsenterer de optrædende Personer ikke andre end sig selv og viser aldeles ikke hen til Typer i nogen „høiere Virkelighed“. De bevæger sig selv i Moralens og Religionens Sfære. Lignende vægtige Forskjelligheder findes ogsaa mellem andre Parabelgrupper. Der kan saaledes skjelnes mellem Naturparabler og Hverdagslivsparabler. Og der kan gjøres flere Distinktioner, saaledes mellem ligefremme og paradoxale Parabler.

Men dermed falder Slutningen i den sidste Syllogisme af sig selv til Jorden.

Hvad den første Syllogisme angaar, saa er til den at merke, at Gjennemsigtigheden og Klarheden kan bero paa, *om man faar Øie paa Sagen fra det rette Synspunkt.* Og netop i denne Henseende er Parablerne *ingenlunde* ensartede.

Dette maa tages i fuld Betragtning, naar man vil danne sig en rigtig Parabelmethodik, og deraf kommer det, at man har famlet saa meget i sin Parabelopfatning.

Det fremgaar af disse Overveielser, at man ikke bør være for snar til at mestre Kilderne, og at *Jülichers* Theori med alle dens Fortjenester dog trænger til Korrektion og Udbedring.

Det synes os, at der i Theorien om „Para-

doxerne", som den er fremstillet i nærværende Forfatters Bog „Paradoxerne i Jesu Christi Læreform", maa være adskillig Hjælp at faa til en korrektere Parabeltheori. For det Første frembyder disse „Paradoxer" Prøver paa en Talebrug af Jesus, som aabenbart er beregnet paa at skjule og aabenbare paa een Gang. Dernæst vil Theorien om „Paradoxerne" give os fyldestgjørende Grunde for, at Jesus kunde og maatte bruge denne eiendommelige Læremaade og derved borttage det Anstødelige i hans Brug af „Extramidler for at tilsløre den frelsende Sandhed". Videre viser denne Theori, at der er Parabler, som vel kan tildække det rette Synspunkt, medens de, naar dette er fundet, straaler i fuld Klarhed og da, men først da bliver tvingende Bevismidler.

Og endelig: *Jülichers* Theori kunde, som vi saa, ikke forliges med det *paradoxale* i Jesu Methode. Her maa netop *Paradox*theorien kunne yde Tjeneste, da den jo opløser det Paradoxale til Selvfølgelighed.

Lad os da prøve, om vi ikke paa denne Maade skulde kunne konservere det Gode og Holdbare i *Jülichers* Theori under fuld Respekt for Kilderne og for Jesu Persons ethiske Holdning.

Til den Ende maa vi først give et kort Resumé af Paradoxtheorien.[1])

---

[1]) *H. H. Wendt.* Die Lehre Jesu. II. 1890. har i et Afsnit: „Die äussere Lehrweise Jesu", givet nogle Antydninger om Parabelexegesens Methode. Det indeholder kun lidet nyt overfor *Weiss* og *Jülicher*.

„Paradoxerne" er følgende Udsagn af Jesus:

I.

„Men dersom dit høire Øie frister, saa riv det ud og kast det fra dig; thi det er bedre for dig, at et af dine Lemmer gaar tabt, end at hele dit Legeme bliver kastet i Helvede. Og dersom din høire Haand frister dig, da hug den af og kast den fra dig; thi det er bedre for dig, at et af dine Lemmer gaar tabt, end at hele dit Legeme kommer i Helvede." (Mt. 5, 29. 30 og Paralleler.)

II.

„Men han siger til ham: følg mig og lad Ligene begrave sine Lig." (Mt. 8, 22 og Paralleler.)

III.

„Den, som finder sit Liv, skal tabe det, og den, som taber sit Liv for min Skyld, skal finde det." (Mt. 10, 39 og Paralleler).

IV.

„Herren svarede og sagde til hende: Martha, Martha! du bekymrer og ængster dig over mange Ting, men eet er fornødent". (Lc. 10, 41. 42.)

Kun skal her merkes, at han giver en Antydning til det Synspunkt, som nærværende Forfatter har lagt til Grund for en udviklet Theori i „Paradoxerne", gjennem i største Korthed S. 99, 100 at pege paa den jødiske *Kasuistik* som Leilighedsaarsagen til visse Eiendommeligheder ved Jesu Læremaade.

V.

„Tror ikke, at jeg er kommen for at kaste Fred paa Jorden. Ikke er jeg kommen for at kaste Fred, men Sverd. Thi jeg er kommen for at sætte Splid mellem en Mand og hans Fader, mellem Datter og hendes Moder, og mellem en Svigerdatter og hendes Svigermoder og Fiender af en Mand skal hans Husfæller være." (Mt. 10, 34—36 og Lc.-Parallelen.)

VI.

„Hvis nogen kommer til mig og ikke hader sin Fader og sin Moder og sin Hustru og sine Børn og sine Brødre og sine Søstre, ja tilmed sit eget Liv, han kan ikke være min Discipel." (Lc. 14, 26).

VII.

„Derfor siger jeg Eder: bekymrer Eder ikke for Livet, hvad I skal æde, eller for Eders Legeme, hvad I skal klæde Eder med. Er ikke Livet mere end Maden, og Legemet mere end Klæderne? Ser til Himlens Fugle, de saar ikke, de høster ikke, de samler ikke i Lader, og deres himmelske Fader føder dem alligevel. Er ikke I mere værd end de? Og hvem af Eder magter med al Bekymring at lægge en Alen til sin Livslængde? Og hvorfor er I bekymrede for Klæderne? Lægger Merke til Lillierne paa Marken, hvorledes de voxer, de arbeider ikke, de spinder ikke, men jeg siger Eder, at end ikke Salomo i al sin Herlighed var klædt som en af dem." (Mt. 6, 25—29 og Lc.-Parallelen.)

VIII.

„Jesus sagde til sine Disciple: Sandelig siger jeg Eder, at en Rig gaar vanskelig ind i Himmelens Rige. Men atter siger jeg Eder: det er lettere for en Kamel at gaa gjennem et Naaleøie, end for en Rig at indgaa i Himmelens Rige." (Mt. 19, 23—24 og Markus-Parallelen.)

IX.

„Paa hin Tid svarede Jesus og sagde: jeg takker dig, Fader, Himmelens og Jordens Herre, at du har skjult dette for de Vise og Forstandige, og aabenbaret det for de Umyndige — ja Fader; thi saaledes var det velbehageligt for dig." (Mt. 11, 25—26.)

X.

„Men han sagde til den, som havde indbudt ham. Naar du gjør et Frokost- eller Middagsselskab, saa indbyd ikke dine Venner eller dine Brødre eller dine Frænder eller dine rige Naboer, at ikke disse skal indbyde dig igjen og du faa Gjengjæld. Men naar du gjør et Gilde, saa indbyd Fattige, Krøblinge, Halte, Blinde, og du skal være salig; thi de har ikke noget at gjengjælde med; men der skal gjengjældes dig i de Retfærdiges Opstandelse." (Lc. 14, 12—14).

XI.

„Mange af de Første skal blive de Sidste og de Sidste de Første. (Mt. 19, 30 og Paralleler.)

XII.

„Thi den, som har, ham skal gives og han skal have Overflod; men den, som ei har, han skal endog fratages hvad han har.“ (Mt 13, 12 og Paralleler.

XIII.

„Og jeg siger Eder: gjører Eder Venner med Urettens Mammon, for at, naar I skilles herfra, de skal modtage Eder i de evige Boliger.“ (Lc. 16, 9.)

XIV.

„Naar nogen slaar dig paa det ene Kind, vend ogsaa det andet til: og naar nogen tager fra dig Kjortelen, forhold ham ikke Kappen. Giv enhver, som beder dig, og den, som fratager dig noget, skal du ei kræve.“ (Lc. 6, 29—30 og Matthæus-Parallelen.)

XV.

„Da gik Petrus frem og sagde til ham: Hvor mange Gange kan min Broder synde mod mig og jeg skal tilgive ham? indtil 7 Gange? Jesus siger til ham: Ikke, siger jeg, indtil 7 Gange, men indtil 70 Gange 7 Gange.“ (Mt. 18, 21—22.

XVI.

„Ikke hvad der gaar ind gjennem Munden, gjør Mennesket urent, men hvad der gaar ud gjennem Munden, det gjør Mennesket urent.“ (Mt. 15, 11 og Parallel).

Den store iøinefaldende Fællesegenskab ved disse Udsagn er jo den Urimelighed, de, efter den ligefremme Mening, indeholder: dels er denne i høi Grad umoralsk, dels umulig i sin Uforenelighed med Livets Virkelighed, dels selvmodsigende, og fornemmelig er det Helhedsindtryk, disse Udsagn tilsammentagne giver, ligefrem haarreisende.

Dette fører til det Spørgsmaal, om ikke disse Udsagn i Virkeligheden har en anden Mening end den ligefremme, og hvorfor de har faaet dette underlige Udseende.

Ved nærmere Betragtning, særlig af disse Paradoxers samlede Komplex, viser det Forunderlige sig, at de allesammen kun er Variationer af to af Christendommens aller dybeste Principer, nemlig dette: *Af Gud er du absolut afhængig*, og det dermed korrelate: *Overfor Gud er din Pligt absolut.*

Og tager vi saa Hensyn til, hvad der paa Christi Tid i Israel var gjængs Lære og praktisk Livsnorm, saa finder vi, at disse Grundsætninger danner den diametrale Modsætning dertil. Den farisæiske Selvretfærdighed beroede paa Misopfatningen af Gudspligtens Uendelighed og paa Tanken om, at det var muligt at erhverve sig nogen moralsk Selvstændighed uafhængig af Gud, hvorefter jeg kunde kræve af ham *Mizwoth* som fortjent Løn. Dette hang sammen med *Pligtens Opspaltning* i Smaapligter, selvgyldige Enkeltpligter, kasuistisk tænkte og kasuistisk formule-

rede, og dette Standpunkts Modsætning var netop Tanken om Gudspligten som en eneste alt-omfattende Skyldighed, hvorefter den, som overtræder eet af Budene, er skyldig i dem alle.

Striden mellem de to Grundstandpunkter, det farisæiske og det christelige, antager derfor, fra een Side seet, Formen af Striden mellem *casus* og *principium*.

Ser vi nu nærmere til, saa finder vi, at „Paradoxerne" er antikasuistiske, men samtidig efter sin Form og nærmeste Ordmening selv Kasuistik: antikasuistisk Kasuistik. Der har vi en Definition af „Paradoxet", som selv er paradoxal. Meningen er altsaa at virke *negativt*, nedbrydende Kasuistiken og den Aands- og Sindsretning, som havde skabt den, og dette *ad positiv Vei* gjennem at indskyde store ledende Principer i Kasuistikens Former. Det alleralmindeligste Udtryk, hvortil vi kan bringe dette Forhold, er derfor: *Principer i antiprincipiel Form*.

Denne indre Modsigelse var selvfølgelig tilsigtet. Den var disse Udsagns explosive Sprængstof.

Den frembragte en logisk Spænding og svarende dertil i modtagelige Sind en betydelig Gjæring, hvad vi ogsaa ser hos Jesu Disciple.

Under denne Gjæring maatte det *principielle Indhold* som det eneste fornuftige og som det sterkeste og mest dragende beholde Overvegten. Der maatte ud af Paradoxerne afpuppe sig mægtige antirabbinske *Ideer*, straalende i sin positive

Nyhed og Høihed. Og dette maatte være jevngodt med Opløftelse fra et lavpraktisk til et høiidealt Synspunkt paa Ethiken.

En anden Side ved Paradoxerne er deres *energiske Idealitet*. Her sættes jo, slynget ind i hinanden, den høieste og laveste Virkelighed, hvorved det Ideale i den sidste for Bevidstheden potenseres, og Christi Livsanskuelse fremstraaler for Disciplene ligesom i Lynildsbelysning paa den sterkt kontrasterende Nathimmel, og hvorved Rabbinermoralen viser sig ligesaa umulig som Gjennemførelsen af de paradoxale Normer er efter sin Ordmening.

Af Grundforholdet i Paradoxerne følger ogsaa den Omstændighed, at *medens de ser ud som Læreregler, er de Principer*. Derved kan de opfylde den Bestemmelse, at modarbeide Moralens Opspaltning i Enkeltpræstationer. Idet nemlig den kasuistiske Form sprænges, saa sprænges samtidig den dermed sammenhængende Moralbrokke, og denne (eller disse) opstiger i det nye principielle Syn som af et Ideernes Bad til ny, men *relativ* Gyldighed. Det er efter dette let at se, at Paradoxerne var vel skikkede til at bryde den i Rabbinismen intime Forbindelse mellem Jurisprudens og Ethik. Denne var nemlig inderlig sammensmeltet med Kasuistiken og skabt af Forholdet.

Idet hin Principialitet i antiprincipiel Form nødvendigvis bringer Seiren over paa Principets Side, saa fremgaar heraf, at Sagen i Paradoxet

maa sees fra et andet Synspunkt end det nærmestliggende. *Hvilket* dette Synspunkt i hvert enkelt Paradox er, det kan derimod i selve Paradoxet ikke være angivet eller indiceret. Det afhang af *Situationen*, den almindelige og specielle Situation, som Disciplene var umiddelbart fortrolige med, men som vi nu møisommelig maa udforske ad den historiske Granskings Vei.

Det er i det Hele altid nødvendigt at *indstille Synspunktet skarpt*. Og dette styrker Energien. Det har nemlig sin Grund deri, at Synsfeltet derved bliver lidet, men desto sterkere og intensere det derpaa faldende Lys. Det er, som naar Fysikeren isolerer Fænomenerne for at faa frem en for forstyrrende Sideindflydelser saavidt muligt renset Kraft, — eller som naar Medicineren underkaster sine Bakterier Renkultur. Det maa derfor ved Opfatningen haves i Sinde, at Livet i sin komplexe Sammenslyngning aldrig frembyder saa rene Former og aldrig vil kunne bære saa ideale Krav. Dette er dog ikke jevngodt med *Mediering*. Thi Paradoxernes Hensigt er netop at ophæve „Akkordens Aand" og lade Idealet fremtræde uforstyrret som *suprema lex*, der ikke skal drages nedad ved „Kjødets Skrobelighed". Livskravene, saaledes som de i denne stykkevise Verden gjør sig gjældende, skal ikke være Dødvegten, men derimod Trin opad til Idealets Gjennemførelse i Tanke og Gjerning.

I psychologisk Henseende er følgende at merke: Først Paradoxernes Evne til at frem-

kalde Gjæring i Sindet paa Grund af den logiske Spænding mellem Indhold og Form.

Dertil kommer Paradoxernes *Gaadefuldhed*, som har sin Grund i Dobbeltheden i Paradoxets Elementer, og som har til Hensigt at egge Selvvirksomheden, at fremkalde hin „Undren", som er Erkjendelsens Begyndelse, og at lade den nye Sandhed *fra første Færd* fremtræde som fuldstændig ny, at ikke nogen Nedsynkning til den gamle Rabbinisme, som dog laa saa nær, skulde kunne finde Sted, uden at det strax tilkjendegav sig for Forstaaelsen og Bevidstheden.

Den ifølge Paradoxets Dobbelthed raadende Amfiboli har ogsaa en anden Virkning. Den kan tjene til at *skjule* den sande Mening i hint Udsagn for dem, som ikke med Hengivelse og Sandhedstrang efterforsker den sande Kjerne. Men dette er af stor Betydning. Derved sikres fuldtroe og paalidelige Tilhængere. Uden Tvang, uden direkte Bortstødelse, uden Banlysning, gjennem selve Sagens Udfoldelse, udskilles de ubrugbare Elementer, der kun vilde forvirre Sindene og grumse Evangeliets Renhed, og hvad Christus faar beholde igjen, det er Personligheder, som baade i Forstaaelse og Hjertetilegnelse er saaledes indplantede i ham, at de kan bære den følgende Udvikling og dens grundlæggende svære Opgaver og tunge Byrder. Ja, man kan endog sige, at en utilhyllet Optræden fra hans Side vilde modnet hans Sag *fortidlig*. Han vilde da faaet at gjøre med Forsøg paa at „gjenoprette Riget

for Israel" (Act. 1, 6), som nødvendigvis maatte være baade unødne og misvisende og opblandede med urene Elementer. Vi ser, at der begynder at opvoxe i Folket Begeistringstilstande, som han trænger til at dæmpe netop ved den mest paradoxale Tale, hvorved de tror, at han er en vild Sværmer uden Virkelighedssands, og hvorefter selv forholdsvis ærlige Tilhængere finder ham ufordøielig og forlader ham (Joh. 6). Det er det samme i anden Form som i „Paradoxerne": den ringe Skikkelse og de høitstræbende Prætensioners Uforligelighed fremtvinger en Forargelse, som virker som Prøvesten og lader kun de bedste Elementer, kun de udsøgte Kjernetropper blive tilbage.

Og fra den anden Side: Paradoxerne bevarede ogsaa Christus fra *for tidlig Undergang*. Idet Striden mellem Indhold og Form fremtraadte i sin hele Kontrast, saa frembragte dette hos Fienderne et Indtryk af at have for sig en forrykt Mand, som bragte dem til at overse hans Farlighed. Derfor sparede de ham, indtil han havde faaet tale ud. Døberen var den ligefremme Mand, der ganske utilhyllet sagde sin Mening til høire og venstre, til Høi og Lav. Derfor var han ogsaa strax færdig med sin Fritalenhed, hans Mund blev snart stoppet. Jesus fik virke meget længere, takket være hans indirekte Læreform, saaledes som den fremtræder i Paradoxer og Parabler — de vigtigste Foredragsmaader hos ham, vi kjender.

Disse to Former, Paradoxer og Parabler, viser sig derfor beslegtede.

De ligner hinanden deri, at de begge trænger til at overføres i en anden Sfære for at faa den rette Mening, Parablen fra Billedets til Sagens Sfære, Paradoxet fra Kasuistikens ligefremme Leveregelsfære til den høiere ethisk-religiøse Principialitets Sfære. Ligesom Parablen søger Tilknytning for Forstaaelsen i de kjendte konkrete og almindelige Forholde, saaledes søger Paradoxet at finde Tilhørerne paa det Omraade, hvormed de er fortrolige, nemlig Leveregelens, og begge tilsigter de en *Opløftelse*, der i begge forudsættes som selvfølgelig.

Men der er dog ogsaa Forskjel. Parablen angiver i Regelen selv sin Dobbelthed ved at sige: „Guds Rige lignes med etc." eller noget saadant. Paradoxet staar der ganske ligefrem som en Norm til at efterfølges, og det er alene Urimeligheden af at blive staaende ved denne Opfatning, som driver til denne *translatio*, som vi har omtalt.

Videre beror Parablens Overtydningskraft paa den tvingende Rimelighed, som forefindes i dens Billedhalvdel, hvorimod Paradoxet helt og holdent hviler i sin egen Urimelighed. Man kan derfor sige, at saa længe Lighed raader imellem Hverdagslivets og den høiere religiøs-ethiske Sfære, saa længe er Parablen paa sin Plads. Men saasnart denne Lighed ophører og afløses af et Slags *omvendt Lighed*, saa indtræder Paradoxet. Dette udelukker dog ikke, at der kan

gives *paradoxale Lignelser*, men da er der som Nøgel til dem tilføiet et Paradox, som f. Ex. ved „Arbeiderne i Vingaarden“.

Her kan endnu merkes, at Paradoxet ikke nødvendigvis er Billedtale. Det kan indeholde Billeder, men dette hører ei med til dets Eiendommelighed.

Efter denne Udredning bliver nu Spørgsmaalet, hvilke Følger denne Opfatning har for Opfatningen af hele Jesu indirekte Læremaade, som han gjør saa rigelig Brug af i sin Undervisning.

At Paradoxet er en *indirekte* Læreform ligesom den Form, vi almindelig kalder Parablen, er efter det Foregaaende klart, og Slegtskabet ɔ: i visse Punkter Lighed i andre Forskjel, mellem de to Former er ogsaa umiskjendeligt. Det Spørgsmaal opstaar da af sig selv: Mon ikke disse to Taleformer skulde tilhøre en større Familie, og mon ikke denne Familie skulde være at gjenfinde i den ældre jødiske Literatur og altsaa være en Talebrug, som saa langt fra at være ny, meget mere søgte sin Foranledning og sin Ret i det i Discipelkredsen Tilvante?

Dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende.

a. Parablernes Væsen.

For at finde den gammeljødiske Rod til den i Jesu Læreforedrag saa sterkt brugte indirekte Meddelelsesmaade kan der ikke være Tvivl om, at vi maa gaa tilbage til det i al jødisk Litera-

tur saa sterk anvendte Begreb *Maschal*. Thi det er dette Begreb, der baade i Septuaginta og i Evangelierne oversættes med *παραβολή*. Og ligesom Septuaginta, som bekjendt, i Evangelierne optræder i sproglig Henseende endog i paafaldende Grad normativt, saaledes kan vi paa Forhaand gaa ud fra, at Septuagintas Brug af et rhetorisk Kunstudtryk som *παραβολή* simpelthen er afgjørende for det Begreb, som Jesus og Evangelisterne forbinder med dette Ord.

Det har tidligere været almindelig antaget, at der til Begrebet *Maschal* (og dermed ogsaa *παραβολή*) nødvendigvis hørte et Moment af Sammenligning, Lignelse, Billede. Dette var ganske rimeligt, saa længe man ensidig holdt sig til Jesu Parabler, og navnlig inden man endnu var opmærksom paa Paradoxerne. Thi unegtelig er det i Tal og Betydning overveiende Antal af *Maschal*formerne i Jesu synoptiske Taler *Lignelser* og *Billeder*. Og dog (selv bortseet fra Paradoxerne) er dette ikke ganske undtagelsesfrit Tilfældet. Naar saaledes Lc. 4, 21 Udsagnet: „Læge! Læg dig selv" kaldes en *Maschal* (*παραβολή*), saa er dette dog i alleruegentligste Forstand en Lignelse.

I senere Tid er man da ogsaa baade ad sproglig og anden Vei kommen efter, at *Maschal* aldeles ikke nødvendigvis indeholder en Lignelse eller Sammenligning.

Navnlig er dette sterkt betonet af *Fleischer*, til hvem i senere Tid ogsaa *Delitzsch* slutter sig.

I *Delitzsch's* Das salomonische Spruchbuch. Leipzig 1872, S. 43 flg., heder det udtrykkelig: „effigies ad similitudinem alius rei experta af verbum משל i den sandselige Grundbetydning premere, premente manu tractare. Thi dette betyder det tilsvarende arabiske Ord *ikke*, men: staa, fremstille sig, dernæst: være lig, egentlig: fremstille sig som noget, repræsentere det.

Altsaa משל: uegentlig Tale, som repræsenterer den egentlige, Lignelse, deraf Parabel, eller kortere Ordsprog, forsaavidt som den oprindelig udtrykker noget særeget, som da anvendes som almindeligt Symbol paa alt andet Ligeartet og forsaavidt staar billedligt (Exempel 1 Sam. 10, 10 ff.). Falsk afleder man derfor Ordets Betydning deraf, at saadanne Tankesprog eller Ordsprog sedvanlig indeholder en Sammenligning eller billedlig Tale; thi det er netop Tilfældet med de færreste; de ældste har den allersimpleste og specielleste Form (*Fleischer*). Herefter er Maschal efter sit Rodbegreb det med noget staaende — noget til at staa der bringende — fremstillende. Dette fremstillende kan være enten en Sag eller en Person, som det f. Ex. lader sig sige: Job er en Maschal af Israel ɔ: Repræsentant, Typus . . . . I Hebraisk er Maschal altid fremstillende Tale med Bibetydning af det *Forblommede* og Fyndige."

Det fremgaar allerede heraf, at *Maschal* er et meget omfattende Begreb. Hvor omfattende det var, hvor mangegrenet dette Træ var, derom

vil vi faa et endnu fyldigere Begreb, naar vi hører, hvad *Delitzsch* har at sige derom.[1])

„Dette Navn (Maschal) bruges i den ældre Hebraismus saa mangfoldigen: om Profeti, om Læredigtning, om Historie i høiere Stil, om Sprog af de Vise og Sprog af Folkemund, ja endog om Undervisnings-Sang med Lyra-Ledsagelse, at *Maschal* i Modsætning til Prosa, f. Ex. Kronike-Stilen, synes at betegne Grundcharakteren af al Poesi i Almindelighed, hvorefter den kombinerer det Sandselige med det Oversandselige og stiller begge Dele i sammenlignende Parallel. . . . . Ved Salomos Ordsprog (Mischle Salomo) fik Begrebet Maschal for senere Tider sine konstituerende Kjendemerker. Maschal bliver Artsnavn paa hin Miniaturpoesi, som anskueliggjør i skarpt tegnede Miniaturmalerier Sedelære og Livsvisdom, som er uddragen af Fortidens og Nutidens Erfaring. . . . . . Soferims Skoler er Gnomepoesiens Verksteder. *Midraschen* blev den veldyrkede, omfangsrige, frugtbare Mark, hvor blandt den øvrige Sæd af Halaka og Haggada ogsaa de mangeartede krydrede Blomster af Maschal blomstrede, som derpaa blev udhævede og af Gnomologer, pleiede i afsondrede Bed eller paa Alfabetets Snorer vundne til Guirlandere.

---

[1]) Fr. Delitzsch: Zur Geschichte der jüdischen Poesie. Leipzig 1836. Die Formenlehre der jüdischen Poesie. S. 196 f.

Maschals figurative Tale hørte til de haggadiiske Foredrags Methodik, som øvedes i Midrasch-Læresalene. *Lærehistorier*, Fragmenter af Menneskelivet (Parabler), var de sædvanlige Hjælpemidler til sandselig Anskueliggjørelse af de dogmatiske og historiske Sandheder, som de deduceerede af Skriften: *Læresprog*, korte og sindrige, var den Form, hvori de vundne Resultater udprægedes som Guldmynter.

Maschal i sin oprindelige Form som Lighedssprog bestaar af to Dele, Billede og den afbildede Gjenstand, begge holdes i de parallele to Hemisticher mod hinanden. Billedet er enten en blot Foreteelse fra Naturens Rige eller en Fiction fra det almindelige Liv (Parabel) eller et mere udført sindbilledligt Maleri, undertiden med Persondigtning eller en Digtning, hvori det moralsk-nødvendige i talende, med Bevidsthed handlende Typer anskueliggjøres, eller et arithmetisk geometrisk Forhold, Tal eller Maal, hvorefter Erfaringssætningens Lære rubriceres. *Mangler i Maschal'en Angivelsen af det Sindbilledliggjorte, er det en skarpsindig, indviklet Opgave, vanskelig at løse, som Samsons Gaade, saa fører den Navn af Chida.*

Samme Navn fører ogsaa Sprog med tilhyllet, ænigmatisk Form, hvori et skjult Point er det Centrum, hvori alle Ordene løber sammen som Radier. Ofte er Sproget kun en skizzeret Allegori, en forkortet Fabel, Emblemet af en Para-

bel eller ogsaa af en virkelig Historie. Ofte mangler Maschal ganske sit oprindelige Merke af Sammenligning, det er et Axiom af Livsvisdom, parænetisk Sprog, ofte med mysteriøs, orakelagtig Holdning — Meliça". Saavidt *Delitzsch*.

Som Synonymer til Maschal optræder: 1) Scheninah — en Tale med Braadder, Deut. 28, 37 — LXX *διήγημα, λάλημα* og *αἶνος*. 2) Prov. 1, 6 Meliza og Chida — LXX *λόγος σκοτεινός* og *αἴνιγμα*; *πρόβλημα* er hos Symmachus Oversættelse af Meliza, og det samme Ord Problema er i LXX en yndet Oversættelse af Chida. Altsaa tre Synonymer til *Maschal:* Scheninah, Meliza, Chida, hvilke alle betoner det Ænigmatiske. *Jülicher* fremhæver med Rette, nagtet det egentlig peger imod hans Opfatning, at i den hellenistisk-jødiske Literatur bliver det Ænigmatiske ved Maschal stadig mere udhævet og betonet.[1]

[1] Smlg. ogsaa *Kitto:* A Cyclopædia of Biblical Literature, 3die Udg. ved W. L. Alexander, Edinburgh 1866. III 411. For Maschal i gl. Testament opfører han som *1ste* Betydning: et dunkelt, gaadefuldt Udsagn.

Ligesaa *W. Gesenius*: Hebraisches u. Aramäisches Wörterbuch über das alte Testament. 10te verb. Ausg. v. F. Muller u. W. Volk. [illegible] wird חִידָה genannt wegen des in der parabol. Hülle liegenden tieferen Sinnes.

Ligesaa kan smlgns. *Hermann Cremer:* Biblisch-theologisches Wörterbuch der neutestamentl. Gräcität, 5te Oplag, Gotha 1888, S. 178: „eines solchen, dessen eigentl. Sinn nicht der ist, den die Worte

Vi ser heraf, hvor mangfoldig *Maschal'en* var, og til hvilken Grad af Fuldkommenhed den i Tidens Løb var uddannet, hvor kjær og kjendt den var for det jødiske Folk, der jo var opdraget ved Midrasch-Læresalenes haggadiske Foredrag som ved en aandelig Modermelk.

Det er jo klart, at Jesus maatte tage Hensyn til dette, naar han vilde paavirke sit Folk. Dette var jo egte jødisk, nationalt i høieste Grad, voxet ud af Folkets Historie, voxet frem af og sammen med deres Maade at tænke de religiøse Sandheder, som det var Folkets egentligste Mission at bevare, udvikle og bære frem. Med dette maatte Jesus føle sig i Slegt: thi deri var han egte Jøde, at han var en religiøs Genius, deri var han *Jøden*, sit Folks Søn, sit Folks ideale Concentration. Men det, som er et Folks Opgave, er i sin Vext ogsaa saaledes støbt sammen med dets Sprog og Taleformer, at den, som vil være Typen af sit Folk, uvilkaarlig maa, med ideal Umiddelbarhed vistnok og uden møiefuld Reflektions Gjennemgang, med Fuldkommenhed vide at træffe og haandtere de Former, som i Tidens Løb og Udviklingens Medfør er blevet de genuine Udtryk for Folkets genuine Mission. Derved alene baner han sig Vei til Folkets Hjerte, træffer den Toneart, som klinger igjen i

angeben, sondern der erst durch die beabsichtigte Anwendung sich ergiebt." Og der tilføies: „In dem selben Umfange wie bei den LXX erscheint nun auch das Wort im N. T."

Folkets Bryst, og bringer samtidig til Høidepunktet den klassiske Form for hin Forkyndelse, som Folket gjennem ham var bestemt af Gud til at bringe Verden og bringe det i en Form, som ved Afpasning af Middel til Maal netop skulde eie den Almengyldighed, den ideale Fynd, der skulde kunne gjøre det til en evig strømmende, altid ungdomsfrisk Kilde og Norm for alle Slegters og alle Tiders religiøse og moralske Erkjendelse.

Men heraf følger ogsaa, at man først ved at se Jesu Talebrug i Sammenhæng med denne hans Folks Eiendommelighed i Udtrykssæt ikke mindre end i Tankeføring vinder frem til fuld Forstaaelse af Ham og hans Tanker. Maatte Han selv være indtil det Yderste *national* i sin Taleform og sin Tanke for at naa ind til Hjertet af sit Folks egteste Børn, saaledes at de som hans Medarbeidere kunde oplæres til i hans Spor at fylde Folkets egentligste Mission som Religionsfolket, saa maa vi, som skal granske hans Tanker og udvinde deres egte Metal og sande Indhold og Kjerne, prøve nøie at eftergaa disse og deres Former ved at sætte os ind i deres Aand og Mening og efterspore dem i deres Oprindelse og Udvikling. Ogsaa saaledes er der Sandhed i det gamle Ord, at Novum Testamentum in vetere patet. Og for os ligger netop hele Sandheden først da aaben, naar vi ser og indser dette.

Af det her udviklede Standpunkt overfor Jesu Taleformer, et Standpunkt, som efter Sa-

gens Natur *maa* være det eneste rigtige, følger med Nødvendighed, at det har sine Betænkeligheder, naar man ud fra et vidt forskjelligt Folks rhetoriske Kategorier vil søge at vinde den rette Forstaaelse af Jøden Jesu Brug af den menneskelige Tales Former. Det vilde være a priori usandsynligt, at man ad den Vei naaede frem til Maalet. Men det er denne Feil, som *Jülicher* har begaaet i sin Parabelforskning. Hos Aristoteles søger han Normen og Mønstret for, hvad Parablen skal give, og hverken mere eller mindre, end hvad denne Deduktion medfører, vil han tilstede Jesu Parabel at bære i sig. Saa kommer han da til sit betænkelige Resultat, at Kilderne er usandfærdige. Meget rimeligt! Thi man kan ikke godt vente, at den Profet Jesus, som Evangelierne giver os, skal være aldeles konform med den Rhetor Jesus, som taler efter aristotelisk Mønster. Jesus af Nazareth har gaaet i de gammeltestamentlige Profeters og ikke i de klassisk-græske Rhetorers Taleskole. Denne Sandhed, saa triviel den lyder, har dog lige til denne Dag været overseet af vore Theologer. Her har vi paa engang Forklaringen af, hvorledes *Jülicher* kunde begaa sin Feil, og Antydningen af, hvorledes vi skal finde, hvori Feilen bestaar. Ja, man tør vel sige, at vi her har en Pegepind til Forklaringen af, hvorfor man tidligere ikke har været opmærksom paa, at „Paradoxerne“ danner en integrerende Del af Jesu Taleformer. Havde man havt fuldt aabne Øine for, at det „Enigma-

tiske hører med til den ogsaa af Jesus saa rigt anvendte egte jødiske Maschalform, at denne Form medfører, at der ofte findes, som *Delitzsch* siger „et skjult Point", hvori Forstaaelsens Radier løber sammen, saa vilde man vel ikke staaet saa raadvilde overfor det Element i hans Læreforedrag, vi har kaldt „Paradoxerne", som endog de nyeste Forskere (saaledes *Bousset* og *Johs. Weisz*) har gjort.

Det er iøinefaldende, at Jülicher gjør sig skyldig i en udpræget Ensidighed, naar han begrændser Parablens Begreb saa sterkt, at det kommer i den tydeligste Modsætning til Allegorien. Denne Skjelnen var maaske meget naturlig for Grækerne, som i det Hele havde lært Distinktionen bedre gjennem sin høit kultiverede Rhetorik. Hos de bedste græske Forfattere gaar det maaske an at stille Sagen saa skarpt, at man siger, Parabel er Bevismiddel og kun Bevismiddel, og enhver Indblanding af andre Synspunkter for en Parabels Udnytning er utilstedelig og maa forkastes. Men intet er sikrere, end at i den jødiske Literatur hører denne skarpe Distinktion ikke hjemme. Her var Parablen, d. e. Maschal'en, en righoldigere og mangfoldigere Taleform, hvori ganske sikkert *Allegorien* indgik som en *species* under det store *genus*, som en Gren paa det store Træ. Vi behøver i den Anledning kun at henvise, *instar omnium*, til Ezech. 17, hvor en udpræget Allegori kaldes en *Maschal*. Det er ogsaa ganske naturligt, at Arternes Grændser

indenfor en Slægt er mere eller mindre flydende. Saaledes er det overalt i *Livet*, og saaledes er det ogsaa i den levende Talebrug. Der vil ogsaa her findes Blandingsformer, som har lidt af begge Arters Kjendemerker ved sig. En saadan Blanding ligger ogsaa i Sagens Natur. Thi hvem vil paatage sig at trække en streng og skarp Grændse mellem at *bevise* og *illustrere*. *Overbevise* og *gjøre indlysende* er efter sin Virkning meget ofte identiske. Beviset kan ligesaavel ske ad den umiddelbare Anskuelses Vei, som ad en Tankeslutning paa Grundlag af en Anskuelse, saaledes som i den græsk-korrekte Parabel. Og at den ukunstlede Talebrug ikke netop overholder Skjelningen saa aldeles nøiagtigt, er bare naturligt. Det Modsatte, en schematisk Stivhed, vilde, om den fandtes i Evangelierne, let kunne anføres *mod* deres Egthed, som Beviser paa, at en udbedrende Haand her fra Evangelisternes Side havde gjort sig gjældende. Men naar derfor omvendt Grændserne mellem Allegori og Parabel i Evangelierne ikke viser sig at være strengt overholdte, saa har man aldeles ingen Ret til at gjøre denne Omstændighed gjældende som Bevis paa en begyndende Korruption af selve Parabelreferaterne i en allegoriserende Tendenses Tjeneste. Vi skal senere se, at Allegoresens Medindblanding, hvor den findes, ikke er uden sin Foranledning i selve Parablens Natur og saaledes ogsaa forsaavidt har sin gode og skjellige Grund. Det er derfor ikke rigtigt, naar *Jülicher* siger

at forklare det paastaaede Dobbeltøiemed med Lignelserne, nemlig at de paa engang (for de Modtagelige) illustrerer og paa samme Tid (for de Uimodtagelige) fordunkler, — derved, at hvad der egentlig tilhører *Allegorien* som saadan, nemlig Fordunklingen, det urettelig *er medoptaget i Parablens Øiemed*, med hvis Natur denne Hensigt og Virkning strider. Forklaringen er altsaa ogsaa her den samme som overalt hos *Jülicher*: Hele Forvirringen skulde skrive sig fra den indbrydende Allegorese. Men dette holder ikke Stik overfor den jødiske Parabel. Allegoresen eller allegoriserende Tendens ligger nemlig meget nær for den jødiske Maschal, den rene græske Parabel har neppe nogensinde været udsondret i jødisk Literatur, og saaledes maa vi heller ikke vente at finde denne Udsondring hos Jesus saa gjennemført, at den kan staa Prøve for græsk-rhetorisk Domstol. At dette ikke er muligt, skulde snarere for en negter Betragtning bekræfte end afkræfte det indre Bevis for Parabelreferaternes Troskab hos vore Synoptikere.

Medens „Parablerne“ i indskrænket, græskrhetorisk Betydning saaledes efter sin jødiske Artseiendommelighed grændser op til Allegorien paa den ene Side, saa er det sikkert, at denne Taleform hos Jøderne var i Slægt med *Gaaden* paa den anden Side. Med andre Ord: Noget ænigmatisk var saa langt fra at *stride* mod Begrebet Parabel ɔ: Maschal, at det meget mere ansaaes for at høre med dertil. Dette vil dog ikke

sige, at *enhver* Maschal uvilkaarlig skulde være ænigmatisk, men det vil sige, at det Ænigmatiske maa vi vente at finde medoptaget blandt Maschalformerne. Og dette Ænigmatiske kan gjælde forskjellige Sider ved Parablen eller Maschalen. Tre Gange forekommer i det gamle Testamente Gaader og Parabler som Synonymer. I Ps. 49 synes det Gaadefulde at maatte sigte til, at denne paraboliske Psalme behandler en af *Livets* dybe Problemer: hvorfor ogsaa de Fromme maa dø, — et Problem, som paa Forfatterens Standpunkt er i den Grad en Gaade, at det neppe lader sig løse.

I Ps. 78, hvor Maschal og Chida forekommer som Synonymer, synes der at sigtes til, at den i hin Psalme givne Udsigt over Israels Historie i sin *Anvendelse* ikke ligger umiddelbart aaben for Forstaaelse, saa at der skal salvede Øine til for at trænge til Bunds i Sagen.[1]

I Ezechiel 17 har vi at gjøre med en ligefrem Allegori, og det Gaadefulde ved den ligger vel netop i det Allegoriske, der jo, som *Jülicher* sterkt fremhæver, i det Hele har noget obscurativt i hele sin Art.

[1] Det er denne Ps., som citeres Mt. 13 som profetisk Forudsigelse om Jesu paraboliske Læremaade. *E. Haupt* (Die alttestamentlichen Citate in den vier Evangelien. Colberg 1871) har ret træffende betegnet Forskjellen mellem Psalmen og Jesus dermed, at hin bruger *Historie*, denne *Historier* som Underlag for sin Lære.

Af disse Exempler fra den kanoniske Literatur, ligesom af hvad ovenfor er udviklet om Maschalformens Begreb og Omfang, fremgaar det, at den ænigmatiske Side er ved Parabel-Maschalformen en meget sterkt fremtrædende og charakteristisk Side. Men heraf følger videre, at man paa Forhaand maa vente at gjenfinde denne Side ogsaa i den Brug, Jesus gjør af hin Maschalform, og som vi véd er meget rigelig. Thi paa den ene Side danner han sig i sin Taleform efter gammeltestamentlige Forbilleder, hvortil han jo bevidst knytter i sin hele Virksomhed (Mt. 5, 20), og paa den anden Side var han, som vi ovenfor har pegt paa, efter sin hele Stilling og Opgave indtil det Yderste national.

Var derfor det Ænigmatiske i Jesu Brug af Maschal'en *blevet ganske borte*, da maatte man undrende begynde at spørge efter dette Element i den, naar man, hvad der er det ene rigtige, stiller sig paa Udviklingens ɔ: den genuine *jødiske* Udviklings Standpunkt. Og det er netop hin ænigmatiske Side eller ænigmatiske Element, som *Jülichers* Theori ganske borteliminerer, men som Kilderne har bibeholdt, og som ogsaa gjør det muligt, at der kan blive Tale om at benytte en Taleform, der ellers staar i Opklaringens og Bevisets Tjeneste, til at virke fordunklende og forvirrende. Ret seet og ifølge en dybere historisk Betragtning viser det sig altsaa, at den evangelige Beretning (som Synoptikerne og Johannes er enstemmige om (smlgn. hos Johannes 16, 25

Jesu Ord: Den Time kommer, da jeg ikke længer skal tale *ἐν παροιμίαις* men *παρρησίᾳ* forkynde Eder om Faderen, og Disciplenes tilstemmende Svar: *Ἴδε, νῦν ἐν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις* — denne evangeliske Beretning viser sig at være den sandt *historiske*. Dermed aabenbarer sig *Jülichers* Theori, hvorefter hin Beretning skulde være uhistorisk, som selv værende dybt uhistorisk og hyperkritisk. Den viser sig som en logisk Konstruktion ud fra utilstrækkelige Præmisser — vistnok Hyperkritikens vanlige Feil.

Imidlertid viser de anførte gammeltestamentlige Exempler paa Synonymitet mellem Maschal og Chida, Meliza og Scheninah i Forbindelse med det ovenfor udviklede om Maschalens mange Arter, at *det ænigmatiske Moment kan være af høist forskjellig Art*, kan være begrundet i Sagens egen saglige Gaadefuldhed (Ps. 49), i Nødvendigheden af et dybere historisk Blik, som ei er Hvermands Sag (Ps. 78), i den allegoriske Forms egen Vanskelighed (Ez. 17) og endelig i „et skjult Point", som ikke uden videre oplader sig.

Naar derfor de Parabler, som netop i Mt. 13 og Mc. 4 angives at kunne og skulle tjene Tilhyllingen, viser sig at være af en noget allegoriserende Art og tillige netop at gjælde Gudsrigets *historiske* Udvikling[1], saa viser dette saa

[1]) Smlgn. E. Haupt l. c. S. 150.

langtfra, at Evangelisterne refererer uhistorisk, at netop baade den givne Prøve paa Udlæggelse ved sin delvis allegoriserende Art *bekræfter*, at vi her har ænigmatiske Lignelser for os i Henhold til Ez. 17. Og naar netop Ps. 78 citeres til Bekræftelse af hin Ænigmatik, saa er dette Citatvalg ikke tilfældigt, men dybt begrundet i hine Rigslignelsers eiendommelige Charakter, hvorefter den hele Forstaaelse forudsætter salvede Øine for Gudrigets dybere *historiske* Sider og historiske Eiendommeligheder, hvorved, for at tale med *Haupt*, Jesus „vil stille den sedelige Verdens Fænomener under Potenserne af til Grund liggende Ideer." Altsaa hænger den allegoriserende Tydning i Mt. 13 og det historiske Synspunkt nøie sammen med det omtalte Dobbeltøiemed, fordi det hænger sammen med det Ænigmatiske ved hine Maschal'er, som der fremsættes. Det er derfor ikke tilfældigt, men meget mere begrundet i indre Logik og derfor interessant, at *Jülicher* samtidig angriber *begge Dele* som uhistoriske, det ene i og med det andet.

Det fremgaar yderligere heraf, at hin meget omtalte Dobbelthensigt med de nævnte Parabler, at fordunkle og at opklare paa engang alt efter Tilhørernes Standpunkter i Forhold til den evangeliske Sandhed, aldeles ikke rammes af den Modgrund hos *Jülicher*, at dette er jevngodt med den forkastelige Lære om Ordets Dobbelttydighed. Thi om Dobbelttydighed i og for sig er der jo aldeles ikke Tale. Der er kun Tale

om forskjellig Indsigtsgrad og Indsigtsart hos de forskjellige Tilhørere, hvorefter disse ser forskjelligt i disse Parabler.[1]) Der er ikke Tale om to mulige Tydninger, men om een Tydning eller Opfatning, den sande og rigtige, ene rigtige, og om Ikketydning, hvor det Hele bliver Skal uden Kjerne, Form uden Indhold.

Men samtidig følger af det ovenfor udviklede noget mere, som for hele vor Afhandlings Tendens er af særegen Interesse.

Vi saa, at det Ænigmatiske i Parabel-Maschalen kan ligge i „et skjult Point", som det forstaaende Blik maa finde for at se den rette Mening. Dette Slags Parabel-Maschal er af en noget anden Art end de nys behandlede, og vi kan tilføie, at de er af den Art, at det er netop hint „skjulte Point", som er det Essentielle og Charakteristiske, som gjør dem til Parabel-Maschal'er ɔ: en indirekte Meddelelsesform for høiere Sandhed ved lavere Midler. Men har nu den Slags Parabel-Maschal været brugelig og vel kjendt i jødisk-religiøs Forkyndelse, og har den i Tidens Løb, særlig i den soferim-rabbinske Tid, været udviklet og udnyttet i den religiøse Forkyn-

---

1) Vi slutter os til Haupts (l. c. 153) træffende Opfatning: Om Folket gjaldt: det var allerede hidtil blevet hæftende ved Skallen; Ordene havde de hørt, de deri indeholdte Fordringer overhørt; skuet Underne, overseet de deri skjulte Tegn. Saaledes var efter Marcus's dybe Udtryk, alt blevet dem til Parabel, *τὰ πάντα αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς γίνεται.*

delses Tjeneste, saa følger deraf for det Første, at vi maa vente, at ogsaa Jesus, der var saa egte jødisk-national, har betjent sig af denne særegne Maschalform. Vi maa ledes til at søge efter denne Form blandt de efter ham opbevarede Taleformer. Thi han ynder Maschalformen og bruger alle dens øvrige Arter. Og ganske rigtigt. Vi finder denne Form i den af os hævdede og ligesaa charakteristiske som vigtige Form, som vi har kaldt *Paradoxet*. Her har vi noget analogt med det bekjendte Faktum fra Astronomien. Hin Astronom havde ved Beregninger ud fra kjendte Forudsætninger fundet, at man paa et bestemt Punkt i Himmelrummet maatte vente at finde en hidtil upaaagtet Planet, som ganske rigtig ogsaa fandtes ved nærmere Eftersyn. Paa samme Maade maa vi ud fra kjendte Forudsætninger vente at finde i Jesu Læreform en *særegen* ænigmatisk Maschalform, og ved nærmere Eftersyn finder vi ogsaa — *Paradoxet*.

Det vil af det Foregaaende og af den nærmere Begrundelse i min Bog „Paradoxerne i Jesu Christi Læreform“ være klart, at vi har 16 Udsagn af Christi Mund, hvis Maschalcharakter netop bestaar deri, at de har „et skjult Point“, som først maa findes, inden Meningen oplukker sig for Forstaaelsen. Dette betyder jo ikke, at disse Maschal-Paradoxer i sig indeslutter en dobbelt eller flerfoldig Betydning, men netop at den sande Betydning skjuler sig for den umiddelbare Forstaaelse.

For det andet fremgaar af dette Sagforhold, at Jesu Disciple, som Jøder, ikke var i den Grad som vi (og som de græsk-opdragne christne Theologer i Kirkens første Tider) uberedte paa at opfatte Jesu Talebrug paa en ænigmatisk Maade.[1]) Overfor hine Udsagns umiddelbare Uforstaaelighed og Urimelighed var det efter deres jødiske Forudsætning nærliggende at *søge* efter „et skjult Point", og „Den, som søger, han finder". De, som kjendte den givne Situation, havde ogsaa Forudsætningerne for at finde Pointerne, fordi der uden uoverstigelige Vanskeligheder faldt dem ind, hvilke Adresserne kunde og maatte være, saa meget mere som Jesus altid bestemtere kom til at udfolde og udforme sin Lære i Modsætning til Rabbinismen.

Det indlyser af det Foregaaende, at Hovedvanskeligheden ved al Parabeltydning strengt taget bestaar i at finde den rette *Anvendelse*. Har man paa det Rene, fra hvilket Synspunkt Parabel-Maschal'en eller Paradox-Maschal'en skal sees, og hvad der dermed hænger sammen, i hvilken Retning den skal anvendes, saa falder det Hele meget let: thi da udmerker Maschalen sig i Regelen ved sin Følgerigtighed og sin tvingende

---

[1]) *Renan* (Les Évangiles P. 202 og 358) hævder, at Paradoxet: „De Sidste skal blive de Første" var et Ordsprog i Kurs, men i en noget anden Mening, og citerer i den Anledning Esra IV, v. 41. Dette Sagforhold stemmer godt med det ovenfor hævdede Standpunkt.

Logik. I dette har *Jülicher* ubetinget Ret. Ligesaa har han Ret i, at Situationen, hvoraf Maschalen er skabt, er den eneste sikre Veileder for Opfatningen af den. Vi har seet, at dette især er Tilfældet ved de ænigmatiske Maschal-former, saa at vi for at faa det rette Syn paa Paradox-Maschalerne endog maatte ad literær Vei konstruere os Situationen, ud fra hvilken det sande Synspunkt gav sig. Det var jo med disse Paradoxer som med hine bekjendte Billeder, der, alt eftersom man faar Øie paa Sammenhængen, kan præsentere sig for Betragteren, f. Ex. enten som en Blomsterbuket eller som et Menneskeansigt, enten som et gammelt grimt Ansigt eller som et Ansigt i fuld Ungdomsskjønhed. Men netop dette, at disse Taleformer maa sees fra Synspunkter, som var ret nærliggende for de oprindelige Tilhørere, men forholdsvis fjerntliggende for Eftertiden med andre Forudsætninger, er *et indirekte Bevis for, hvor ærlige og trofaste Referaterne er.* Og at de kun tilfulde forstaaes ud fra egte jødiske Forudsætninger, er et nyt Bevis i samme Retning. Thi medens det for Forskningen bliver mere og mere klart, at de oprindelige christelige Begreber ved at indføres i den græske Kulturverden og sammensmeltes med dens Aand og Former undergik mangehaande Modifikationer, saa møder vi altsaa i Jesu Taler saadanne Former, som, naar man forsøger at komme dem ind paa Livet fra græske Forudsætninger, ligefrem gjør Modstand, idet Stoffet ikke paa

den Maade lader sig systematisere, medens det Hele fra de rigtige Forudsætninger, nemlig de jødiske, lægger sig meget smukt og klart til Rette. Herpaa frembyder *Jülichers* Theori, seet i Lyset af det ovenfor udviklede, et overmaade interessant Exempel, og forsaavidt yder denne Theori næsten mere ad indirekte end ad direkte Vei.[1])

Men heraf bliver Udbyttet det for det praktiske Kirkeliv usigelig vigtige, at *vi faar en ny videnskabelig Bestyrkelse for Kirkens Axiom om i Jesu Taler at have en usvigelig og ubestikkelig Norm for, hvad der er sand, oprindelig Christendom*, en Christendom, som ikke engang kan mistænkes for at være paulinsk Modifikation.

Jülicher lægger med Rette megen Vegt paa, at Parablerne er *Bevismidler*, og finder deri en Bekræftelse paa, at da maa de dog efter sin inderste Natur være gjennemsigtige og klare. Det Tvetydige, som ogsaa i Tilfælde kan bruges som Fordunklingsmiddel, kan dog, mener han, ingenlunde være tjenligt til at støtte Satser, der netop trænger til indlysende Klarhed for at indsees og tvinge sig frem til Antagelse. Men herved overser han, hvad det er for en Tvetydighed, som her er Tale om. Der er jo ikke Tale om,

[1]) Det er til Evidens indlysende, at Forbilledet for Chida-Maschal'erne om Rigshemmelighederne er Chida-Maschal'erne i Ezech. 17. Og af disse har netop den ene en tilføiet Tydning (Ezech. 17, 11 ff.).

at en og samme Parabel i og for sig kan lære to eller flere Sandheder. Men denne indirekte Tales Vanskelighed (resp. for de Uimodtagelige Utilgjængelighed) ligger jo efter vor Paradox-Theori deri, at det rigtige Synspunkt ikke frembyder sig saa uden videre. Men *er* det først fundet, saa er Klarheden og Gjennemsigtigheden der med det samme. Derfor giver Jesus sine Disciple saadanne Antydninger, og vi ser, at dermed er faktisk hine Parabler blevne baade klare og bevisende fra Slegt til Slegt.

Det Spørgsmaal har været sterkt drøftet, om Jesu Parabel-Forkyndelse har været en Nedsænkning til et lavere Niveau eller ikke. *Jülicher* mener ubetinget Ja, medens *Weiss* mener, at dette ikke saa ganske er Tilfældet, idet den, som ikke staar høit nok til at forstaa Sagen, heller ikke faar nogen større Klarhed ved hin Form.

Ogsaa over dette Spørgsmaal kaster Paradox-Theorien Lys.

Paradoxerne er jo efter denne Theori virkelig en Nedsænkning til et lavere Niveau. Det er ikke om høi Dialektik her er Tale, ikke om vanskelige Abstraktioner. Her bydes, formelt seet, *Kasuistik*, saadan som Folket var vant til. Jesus tager Folket der, hvor han kan finde det. Men *samtidig* løfter denne Maschal Tilhøreren op i høiere Sfærer. Den rækker ligesom Haanden til Opløftelse. Den, som kan og vil følge med, han bliver draget opad. Den, som ei vil eller kan, han bliver, hvor han før var. Denne Nedladenhed er derfor

fordringsfuld, den giver intet, eller alt. Den gaar sporløst hen over de Uimodtagelige. Den drager de Benaadede op i de høieste Høider. Den byder i Paradox-Maschal'en paa Kasuistik og i Parabel-Maschal'en paa Anskuelighed, men kun — til en Begyndelse, som en Indledning til Stigningningen. Saaledes faar begge Standpunkter Ret, hver paa sin Maade.

b. Parablernes Øiemed.

Vi kommer nu til det andet store Hovedspørgsmaal i denne Sag, dette nemlig: Har det været Jesu Hensigt med hans Parabler (eller ialmed visse af dem) at skjule Rigssandhederne for det uimodtagelige og kjødeligsindede Folk, samtidig med, at han ved selvsamme Form aabenbarede disse Sandheder for sine troende Omgivelser?

Der kan ikke godt være Tvivl om, at *Kilderne* fremstiller Sagen saa, at der til dette Spørgsmaal maa svares Ja. Der raader heller ikke derom synderlig Uenighed blandt Fortolkerne. Lige fra en *Baur* til en *Weizsäcker* og en *Weiss* er deri Enstemmighed.

Der kan jo blot herske nogen Dissens om, hvormeget af Parabelforedragene denne Hensigt gjælder. Der kan da neppe her være Tvivl om, at denne paa en Gang tilhyllende og aabenbarende Virkning og Hensigt tilkommer kun en Del af Jesu Parabler, hvad der ogsaa synes at frem-

gaa af Ordlyden hos Mt. og Mc. Det hedder hos den Første om de Parabler og de Sager, hvorom forhen (Mt. 13, 13 ff.) er udtalt hin fordunklende Hensigt, at „alt *dette* talte Jesus i Parabler for Folket og uden Parabel talte han intet til dem.“ (Mt. 13, 34). Heraf fremgaar, synes det, til Evidens, at det her dreier sig om den bestemte Gruppe eller Cyklus af Parabler, hvorom ved hin Leilighed specielt er Tale. Dette bestyrkes ogsaa ved Mc. paa tilsvarende Sted, hvor det hedder: „Og i mange *saadanne* Parabler talte han Ordet til dem, og uden Parabel talte han ikke til dem“ (Mc. 4, 33. 34 a). Disse Steder, som er Paralleler, er dog saavidt charakteristisk forskjellige, at det ei kan være afskrevet det ene efter det andet. Derved bliver Vidnesbyrdet fordoblet.

Altsaa: Med *disse* Parabler, uanset hvad Tilfældet var med andre Parabler ved andre Leiligheder, tilsigter Jesus for de Uimodtagelige en Tilhylning.

Men om nu dette uimodsigeligt har været *samtlige* synoptiske Kilders *enstemmige* Mening (Sml. ogsaa Lc. 8, 10), saa er dermed maaske ikke givet, at det har været *Jesu* Mening. Hans Omgivelser kan have misforstaaet ham, kan ved Reflexion have sluttet sig til en anden Hensigt end den virkelige og efter Oldtidens Skik lagt ham denne opkonstruerede Mening i Munden, saaledes at vi i Kilderne kun skulde have et historisk Udtryk for *Disciplenes* Opfatning af Mesterens

Hensigt og Mening, ikke for hans egen Mening og Hensigt.

Dette er *Jülichers* Opfatning, som han endog udtaler meget skarpt, naar han siger: „Man gjør i Sandhed bedre i at indrømme det Sluttede, Hypothetiske i denne Anskuelse ɔ: Synoptikernes og aabent at stryge den som ganske uhistorisk end ved uhyrlige Vridninger at sætte Theorien istand til, at den for en Fjerdedel kunde være historisk træffende, og med endnu uendeligere Møie at bortbevise eller bortforklare tre Fjerdedele af de samme Evangelister. Enten — Eller: enten alene Forhærdningsøiemedet overfor Masserne og Synoptikernes Troværdighed ogsaa i dette Punkt, eller en feilagtig Slutning hos dem ifølge vildfarende Præmisser, og samme Øiemed, som ellers Parablerne tjener, er ogsaa Herrens. Dette Enten — Eller gaar dybt: enten Evangelisterne eller Jesus."

„Den, som stiller den Sidste høiere, den, som ikke vil bryde Diamanten ud af hans uforgjængelige Æreskrone, han bryder en Sten ud af Traditionens Murværk og bekjender, at Parabeltalens Øiemed, trods Mc. og hans Afskrivere, er et endnu simplere end denne Tale selv." [1]

Tydeligere og hjerteligere kan en Opfatning som denne neppe fremsættes.

Den hænger naturligvis sammen med *Jülichers* ovenfor udviklede Theori om Jesu Parablers

[1] *Jülicher:* Die Gleichnissreden Jesu. 1888. S. 149.

Art og Væsen. Vi har prøvet at vise, at denne Theori er uholdbar og uhistorisk. Navnlig har vi vist, at *Jülicher* overser, at det Ænigmatiske hører med blandt de Charaktermerker, som ofte hefter ved Maschal ɔ: Parablen som saadan. At det Ænigmatiske ved Parabelformen netop i den her omtalte Forbindelse i Jesu Mund er tænkt med, det fremgaar af Ordlyden paa to Steder.

Saaledes hos Lc. (8, 10), naar det heder: „Eder er givet at kjende Guds Riges Hemmeligheder, men for de Øvrige i Parabler" — hvilket er det samme som „for de Øvrige i Gaader," hvorved det at fatte Sagen ikke er saa ligefrem. Ligesaa hos Mc. (4, 11): „Eder er givet Guds Riges Hemmeligheder, men hine udenfor tilflyder alt i Parabler" (eller „bliver alt Parabler") — hvilket aabenbart er synonymt med: „for hine udenfor bliver alt Gaader."

Hos Mt. er endnu at merke, at der i den samme Sammenhæng, som Begrundelse, indskydes en egte ænigmatisk Maschal, nemlig „Paradoxet": „Den, som har, ham skal gives, og han skal have Overflod, den, som ikke har, ogsaa hvad han har, skal fratages ham" (Mt. 13, 12 sammenholdt med Contexten).

Altsaa tør vi sige: Her bevæger sig alt i *ænigmatisk* Maschalform, hvis Egenhed er at kunne og skulle skjule den sande Mening.

Men deraf følger, at Historiciteten hos Synoptikerne faar en særegen Tilstyrkning, og at

det bliver yderligere svært at erklære disse være eneste og enstemmige Kilder for uhistoriske i dette Punkt. Den historisk pietetsfulde Exegets Opgave bliver det derfor at affinde sig med denne Opfatning og søge at forlige den med Jesu Person og Verk i det Hele.

Her har allerede *Søren Kierkegaard* forsøgt sig ad rent filosofisk Vei. Han hævder, at den indirekte („tilbagestødende") Meddelelsesform er en ligefrem Følge af *Gudmenneskets* Væsen.[1])

Kierkegaards Begrundelse af den maaske ganske rigtige Sats er dog meget dunkel og utilgjængelig. Vi kan ikke tillægge den afgjørende Vægt. Vi foretrækker derimod at holde os til den *historiske* Forklaring, som *Exegesen* ialfald *altid* maa gaa ud fra som Basis.

Den almindelige historiske Basis har vi for vor Del allerede lagt i vor Udredning af Maschalformens ænigmatiske Charakter. Men dette fører ikke længere end til *Muligheden* af en tilhyllende Virkning og Hensigt. Allerede det er *noget*, men ikke det Hele. Thi ikke enhver Maschal er *nødvendigvis* som saadan ænigmatisk.

Der maa findes andre Momenter i den historiske Situation, som fører os videre.

Og saadanne findes.

Vi har i vor Afhandling „Paradoxerne i Jesu Christi Læreform", navnlig i Afsnittet om „Para-

[1]) *S. Kierkegaard:* Indøvelse i Christendom. Kbhvn. 1850. S. 138—155.

doxernes Chronologi", pegt paa, at Jesus havde for sig en ret eiendommelig Situation. Folket var gjennemtrængt af en glødende messiansk Forventning. Denne, som havde sin Rod i den gamle Profeti og dannede denne Profeties specifik „evangeliske“ Element, var det den efterexiliske Tids historiske Opgave at udvikle som Forberedelse for „Tidens Fylde“, ja den var selve Hovedmomentet i „Tidens Fylde“. Naar denne Forventning, saaledes som hos Simeon og Anna, var bleven fuldt Liv og Magt, saa kunde Gud sende og sendte „sin Søn, født af en Kvinde“.

Særlig den senere efterexiliske Tid var i denne Henseende fremtrædende messiansk. Maccabæertiden bragte den herlige Bog *Daniel* i Forgrunden af jødisk Tænkning, og i dens Spor tog Messiastankerne i Israel ny Fart og mere levende Skikkelse. Messiasidealet brændte som en mægtig, men under Tidernes Pinagtighed dulmet Flamme i det *hele* Folk. Som denne Idé var Jødefolkets Særeie, saa var den ogsaa et dyrt Klenodium for alle, der følte ret israelitisk. I Rabbinernes Skoler lærtes denne Idé efter dens forskjellige Sider i forskjellig Belysning; i Synagogernes Høresale lyttede Landets Børn, store og smaa, unge og gamle, høie og lave, til alle de Haggadas, som om denne Israels Central-Idé lagdes ned paa Folkets Hjerte. De opvoxende Drenge af Israel modnedes til Mænd under denne Idés begeistrende Magt ligefra Skoledagene, hvor begavede Lærere ikke undlod at vedligeholde

denne Folkets hellige Alterild. Og dermed fæstede Idéen Bo i selve Familierne, hvad vi ser deraf, at netop fra Kredsen af de „Stille i Landet" udgik de sande Bærere for Idéen i „Tidens Fylde" — Simeon, Anna, Døberens Familie, Jesu Familie, Galilæas Fiskerfamilier. Ja, selv i Jomfruernes Sind tændte hin straalende Idé mangen skjøn og lysende Drøm. — Maria![1]

Det er derfor ikke underligt, at Døberen tændte saa raskt og stærkt i det israelitiske Folkesind, da han med profetisk Sikkerhed og Glød forkyndte: Nu er Messias for Døren! Vi kan af Evangelierne læse os til, at Døberen vandt langt mere almen Anklang end Jesus selv. Medens Døberen uimodstaaelig rev alle med sig, saa selv de Uvillige modstræbende droges til hans Fødder, og Ingen *offentlig* vovede at modsige ham, ja selve Synedriet spurgte, om han da selv kanske var Messias, saa blev Jesus meget snart „et Tegn, som modsiges".

Grunden dertil er let at fatte. Johannes

[1] Sml. hertil: *A. Hilgenfeld*: Die jüdische Apokalyptik. 1857. *W. Baldensperger*: Das Selbstbewusstsein Jesu im Lichte der messianischen Hoffnungen seiner Zeit. 1888 passim. *E. Schürer*: Die Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi II. *F. Weber*: System der altsynagogalen palästinensischen Theologie. *Chr. A. Bugge*: Paradoxerne i Jesu Christi Læreform. *v. Orelli's* Artikel Messias i *Herzog* u. *Plitts* Realencyklopädie IX, 660—71. *Schnedermann*: Jesu Verkünd. u. Lehre v. Reiche Gottes, I. 1893, II. 1895.

forkyndte alene Budskabet: Nu kommer han! Gjør Bod! Det Positive i hans Forkyndelse var *Bod* — et velkjendt og alment anerkjendt Begreb. Opfordringen til Bod var kun, hvad man efter herskende Tankegang ventede at faa høre af Messias-Heroldens Mund. Døberen kom aldrig til at udfolde Messias's *Idé* i dens enkelte Momenter — ja han var selv i Vildrede om denne Idés Indhold: deraf hans Anfegtelse i Fængslet i Anledning af Jesu for ham tildels uforstaaelige Fremfærd. Han var den Største af den gamle Tid: men den Mindste i Guds Rige, Messias-Riget, skulde se klarere end han (Mt. Kap. 11). Derfor kom han aldrig til at støde ved noget Messias-Ideals Gaade.[1])

Thi dette Ideal var i sig en *Gaade*.

Dets Tilblivelse havde været Israels Livsgaade. Det var voxet frem under Folkets *Trængsel* og *Fornedrelse*. Da var det kommet som Trøstens Engel med straalende folkelige Udsyner. Og dog, — der kom aldrig mere end — *Udsyner*. Jo mere Synerne fortonede sig i Herlighed, desto forsmædeligere var Virkeligheden for Folket. Hvorfor skulde Messiasfolket *lide*, trykkes, kues, knuses? — og dog med dette Ideal i Sind og Tanke kunde dette Folk aldrig *ganske* knuses. Her var Livsgaaden for Israel som Folk. Ved Siden af den individuelle Livsgaade: Hvorfor

[1]) *Schniedermanns* Paastand, at heller ikke Jesu forkyndte Messias's Idé, kan umulig billiges.

gaar det den Ugudelige vel og den Gudfrygtige saa ofte saa ilde i denne Verden, kom endnu hertil hans *israelitiske* Livsgaade: Hoihed i Ringheds Dragt som Messias-Folkets Lod.

Naar nu den sande Messias kom, kunde det stemme godt med hans Ideals Tilblivelse i hans Folk, at han *selv* var Folket en Gaade, og at han afhyllede sig for sit Folk i *Gaadens Form*. Saaledes maatte jo et Træk i hans Læreform ganske rigtig bliver den ænigmatiske Maschal — Parabler og Paradoxer blev naturligen Bærere for Messiæ Rigsidéer.

Men om end saaledes Folket *objektivt* var meget godt forberedt paa Messias-Personens Gaade og paa hans Profeties Gaade-Form, saa var dette dog ingenlunde *subjektivt* Tilfældet. Det straalende Udsyn under Trængslen maatte jo stimulere Haabet til det Yderste, og Haabet maatte fremtræde som Gaadens Løsning gjennem Kongruens mellem Form og Indhold, mellem indre Værdighed og aktuel Realitet. Messias, naar han kom, maatte efter Folkets Mening være klar som Lyset, uimodsigelig, ligesom vi selv synger: „Tænk, naar engang hver Gaade er forsvunden“. Den gaadefulde Verden maatte i Folkets Tanke kræve en Messias, der i sin egen ydre Adæquathed med sin Idé, var selve Gaadens Løsning. Hvor var det at vente, at en Messias, der sagde, at han ikke vilde bringe Fred paa Jorden, men Sverd og som fremtraadte med lig-

nende gaadefuld Tale, skulde vinde Forstaaelse i Folket?

Og navnlig maatte Folket naturligen vente Gaadens Løsning i et bestemt Punkt. Messias-Idéen var bleven til og voxet sig stor under Folkets *politiske* Fornedrelse. Idéens Straaler var i sig selv Lysningen gjennem det politiske Mørke. Altsaa maatte Idéens Realisation betyde Udløsningen af Folkets *politiske* Fornedrelse. Messias antog under disse Omstændigheder en *politisk Charakter*. At dette er mere end en tvivlsom historisk Følgeslutning, derom vidner Apokalypserne, Rabbinerliteraturen, Evangelierne. Ja, selv hos Tidens klarest seende *Profet*, Døberen, den Største født af Kvinder til den Dag, var aabenbart det *politiske* Messias-Ideal endnu i fuld Kraft virksomt. Derfor bliver han, Forløberen, selv et Øieblik vaklende i sin Tro paa Jesus, hos hvem han netop intet politisk Ideal finder, men kun en *Consolator* og en *Fattigmandsprædikant*.

Saaledes finder vi Jesus af Sagens, sit Væsens, Natur og den historiske Situation drevet til at optræde — *ænigmatisk*. Efter sin Natur, for ei at svigte sin gudgivne Opgave, maatte han helt igjennem være en Gaade (sml. *Kierkegaard*). Og efter den historiske Situation maatte han indhylle sig i Gaader — *Paradoxer* og *Parabler*.

Han maatte byde Folket Gaader, og han gjorde det. Derved fjernede han sig fra Folket. Fristelsen til det Modsatte havde han selv gjen-

nemkjæmpet: Verdens Riger og deres Herlighed var af Fristeren lagt for hans Fød, saaledes som Folket vilde det. Men han svarede: Vig fra mig, Satan! Og denne Fristelse, som typisk træder ham i Møde i Ørkenen, den møder ham uafladelig igjen i hans Messiasliv i Form af Folkets Hyldest. Han *fjerner* sig derfra (*ἀνεχώρησε*). Men sit Væsen maa han jo alligevel aabenbare, og som han selv siger: „Jeg er en Konge! Mig er given al Magt i Himlen og paa Jorden.“ Alle Folkeslag er hans Undersaatter.

Hvad andet Valg havde han da end Paradox og Parabel, altsaa Chida-Maschal, ænigmatisk Parabel. Hans Prædikemaade maatte tage en Form, som paa engang kunde tilhylle og afsløre. Tillhylle ham for Folket, det kjødeligsindede, som ellers vilde udraabe ham til Konge, reise Hære for ham, drive hans Sag ind paa en Arena, som var hans Væsen imod, og som vilde ødelægge ham som Verdens Frelser. Thi aldrig kunde en Erobrer frelse Verden fra Synd og Død og Satans Rige. Naar han derfor vilde redde sit sande Kald, saa maatte han skjule sit Væsen for det Folk, der ei paa anden end en falsk Maade vilde og kunde forstaa ham. Han maatte blænde dette Folk ved en Læremaade, som alligevel indeholdt den fulde, straalende Sandhed. Det er derfor ikke tilfældigt, at det netop er Rigslignelserne, som er ænigmatiske, og at Folket ikke fik *denne* til den politiske Side af hans Væsen og Opgave svarende Eiendommelighed i

hans Person uden gjennem Parabler, hvorved alt blev dem til Gaade. *Alt dette* talte Jesus i Lignelser til Folket, og uden Lignelse talte han intet (nemlig af dette) til dem (Mt. 13, 34).

Paa Linie med det her udviklede staar ogsaa, hvad vi har paapegt angaaende Forstaaelsen af Paradoxet om „*Kindhesten*“ [1], at det her dreier sig om en paradoxal Sprængning af det intime Forhold mellem Jurisprudens og Moral i det farisæiske System. *Weizsäcker* [2] paapeger træffende, at naar Jesus fastholder den gamle Moselov i Bjergprædikenen, Mt. 5. 17—19, saa maa derved merkes, at denne Moselov var *Retsnorm* for Israels jordiske Forhold. Han vil altsaa dermed sige, at han ei er kommen for at give dem nye juridiske Begreber, at hans Mission i det Hele ei ligger paa det politiske Omraade. Dette var en nærliggende Misforstaaelse, som dog maatte forebygges. Og dog var han jo Reformator. Hvorledes skulde han undgaa det ene, nemlig at ansees for en politisk Urostifter, og samtidig dog faa dem ind i den Tankegang, at her *dog* var noget nyt paa Færde. Her frembyder sig atter som af sig selv den ænigmatiske (resp. paradoxale) Læreform, som borer sig ind i Sindet, hvor det skjulte Frø slaar sine Vinger ud og gjør sig gjældende, indenfra, som reformativt

[1] Se „Paradoxerne i Jesu Christi Læreform,“ til vedk. Sted.

[2] Das apostolische Zeitalter der christlichen Kirche. Freiburg i. B. 1890. S. 30.

Fermen af uimodstaaelig Magt i det modtagelige Sind. Vi ser paany, hvor Paradoxet og den ænigmatiske Parabel ligger nær hinanden i Art, og hvorledes de er opvoxede som nødvendige Midler af Christi Person og hans Stilling til sin Tid og sit Folk. Man kan kalde denne Maade genial, om man vil, man kan opkaste den Tvivl, om Jesus overhoved beregnede sine Midler saa nøie. Men Sagen er den: Maa man først medgive, at Midlet svarede til Formaalet, saa maa man medgive, at det er rimeligt, han har brugt netop dette Middel. Det bliver da et andet og i denne Forbindelse underordnet Spørgsmaal, ad hvilken Vei han er kommen til at finde Midlet. Der kan man enten tilskrive det guddommelig Indgivelse rent umiddelbart, eller man kan tænke sig det som umiddelbar Divination eller som Reflexionens Udbytte. Hovedsagen er, at man ad forskjellige Veie og for dybere Betragtning af Christi Særstilling finder, at den ænigmatiske Fremstillingsmaade var ham tilsagt af Forholdenes Natur.

Naar det var nødvendigt, at de Seende intet saa, og de Hørende intet forstod (Mt. 13, 13), fordi de ellers vilde skjæmme ud og hindre Opfyldelsen af hans sande Kald, nuvel saa betænkte han sig ikke paa at blænde, at synkverve dem. Thi for disse Menneskers Skyld, der selv havde forskyldt sit Feilsyn og berøvet sig Evnen til at se sandt, kunde han jo ikke opofre Verdens Frelse. Dersom noget i denne Forbindelse vilde været uethisk, saa var det vel i falsk Medfølelse

at give efter for Hensynet til disse. Og saa meget mindre behøvede han dette, som jo Døren til Forstaaelsen og ud af Forblindelsen stod vidt aaben. De kunde jo *spørge* ham, og han var villig til at svare, og alle, som havde saa meget Sind for hans Riges aandelige Side, at de gik til ham, kom ud af Blindheden. Dette er ikke at knytte Afgjørelsen til en Tilfældighed, som det har været sagt, men at knytte den til en Prøve, som var afgjørende for selve Væsenet. De, som lod sig afskrække af den gaadefulde Skal og ei vilde anstrenge sig med at knække den for at trænge ind til Kjernen, de var Venner, som han ikke turde have, fordi de fordærvede hans hellige Sag. Dem maatte han skille sig ved, selv om hans Hjerte blødede, selv om han derved banede sig Vei til Korsets Forsmædelse. Samtidig som han lukker sig for de falske Venner, aabner han sig for de sande: „Hver som kommer til mig, vil jeg ingenlunde støde ud“ — det er hans Valgsprog.

Men ogsaa for hans sande Venner havde denne Aabenbarings- (resp. Tilhyllings-)Maade sin Værdi. Den lærte dem af med at forbauses over, at hans Væsen skulde være gaadefuldt. Vi saa ovenfor, hvor nær denne Tanke laa, og hvor nødvendigt det var at faa den afstreifet. Nu fremtræder Gaaden for dem baade i Indhold og Form. De *maatte* se den, maatte indse, hvorledes den var uadskillelig fra hans Væsen, Kald og Opgave. Og de trængte vel til at forberedes

paa hans Væsens Gaade. Hvorledes skulde de ellers finde sig i selve hans *Døds* Gaade, Gaadernes Gaade? Hvorledes skulde de ellers gjennem hans Fornedrelse se hans Herlighed? Hvorledes skulde de gjennem deres *egen* Fornedrelse se Guds Riges Storhed opstaa for deres indre Syn? Hvorledes skulde de ellers lære i Guds Riges Hemmeligheder at færdes blandt lutter Gaader, som dog alle løses, naar de ved Hans Haand søgte en Løsning ved at løfte det Hele op i en høiere aandelig Sfære, hvor alt blev klart, straalende klart? Vi kan ellers ved dette Punkt om Jesu pædagogiske Hensigt med sine Parabler og Paradoxer henvise til vor større, grundlæggende Afhandling, og hvad der deraf tildels er refereret i nærværende Arbeide.

Saaledes viser for en dybere Betragtning Evangelisterne sig som fuldt historisk tilforladelige ogsaa i dette Punkt.

Vi maa i denne Forbindelse endnu omtale den jesaianske Spaadom om Folkets tvungne Forhærdelse og den *Hensigt* at forhærde Folket, som siges at være denne Spaadoms Opfyldelse. Det er vi saa meget mere nødt til at prøve at udrede, som det nye Testamente derpaa lægger sterk og gjentagen Vegt. Denne Spaadoms Opfyldelse betones paa tre Steder i det nye Testament. 1. Mt. 13, 13 ff. med synoptiske Paralleler. 2. Joh. 12, 39—41. 3. Acta 28, 25—28[1].

1) Sml. [illegible] *C. P. Caspari:* Bibelske Afhandlinger. Chr.a 1884. S. 61 ff. *Frants Buhl*. Jesaia. Kbhv. 1894

Det jesaianske Grundsted (6, 9. 10) lyder i *Buhls* Oversættelse saaledes: „Gaa og sig til dette Folk: „Hører kun, I skulle dog ikke fatte; ser kun, I skulle dog ikke erkjende. Gjør dette Folks Hjerte sløvt og gjør deres Øren tunge og deres Øine taagede. Ikke maa de se med sine Øine og høre med sine Øren, ikke maa deres Hjerter fatte, saa at han atter skulde helbrede det.“

Der er her Tale om en *tilsigtet* Forhærdelse, som Gud selv vil foranledige. Dog maa her merkes, at den samme Forhærdelse andre Steder omtales som selvforskyldt, saaledes Jes. 30, 8 ff. 42, 20. Jer. 5, 32[1]. Denne Spaadoms Opfyldelse drager sig, som *Caspari* har paavist, gjennem hele Israels Historie og naar sin Kulmination i Forhærdelsen overfor Christus og hans Apostle. Ogsaa ved denne Leilighed gaar der en frivillig Forhærdelse forud for den tvungne. Først fra et givet Tidspunkt gaar Christus over til at sigte paa Forhærdelsen. Dermed er Braadden uddragen af Sagen. Naar Folket ikke *vilde*, saa havde de selv forskyldt, at denne selvvalgte Stilling fra nu af skulde befæstes, at de frosne Hjerter nu skulde *bundfryse*. Stedets Brug som Opfyldelse af den deri indeholdte Profeti har den Betydning at vise, at dette uventede Udfald, som kunde synes at stride mod Messias Natur, er medoptaget i Gudsrigets *Plan* og altsaa stadfæster dets Sandhed. Det var

S. 127 f. S. 136 ff. *Erich Haupt:* Die alttestl. Citate in den vier Evangelien. Colberg 1871. S. 145 ff.

[1]) Se *Buhl* l. c. S. 137.

ikke *mod* Guds Villie det skede saaledes, at Udfald og Hensigt her ikke samstemmer. Den stemmer netop med selve Grundplanen, og ved sin idelige Tilbagevenden i de afgjørende Kriser aabenbarer den sig som Gudsrigets *Lov* og almengyldige Norm. At nu denne Lov aldeles ikke strider mod Guds Retfærdighed og Kjærlighed til Menneskene, men meget mere aabenbarer denne Kjærlighed i al sin verdensomfattende Storhed, det er vist i det foregaaende. Denne Forhærdelse er tilsigtet i og med Hensigten med Christus som Frelser fra Synd og Død og Satans Rige[1]. Det kan derfor ikke undre, at Sagen gjentager sig, og at denne Situation netop her ved Folkets Hovedkrise for en dybere Betragtning aabenbarer sig i sit „Rigdomsdyb baade paa Guds Visdom og Indsigt", saaledes som vi har seet det. Guds Domme viser sig uransagelige og hans Veie som usporlige. (Rom. 11, 33)[2].

Men med alt dette er det ingenlunde givet, at samtlige Jesu Parabler uden Undtagelse er ænigmatiske. Hans Parabler er i det Hele, som ovenfor udviklet, et stort *genus* med flere *species*,

[1]) Saml. *Bernh. Duhm:* Das Buch Jesaia. 1892. S. 46: „Die Religion, an sich eine Arznei, wird eine Gift für die Verschmähenden."

[2]) Til Fuldendelsen af det Billede af Christi eiendommelige Situation overfor Disciplene og Folket, hvorved hans i Evangelierne angivne Parabelmethode bliver forstaaelig, hører ogsaa, hvad jeg har anført i min Bog om „Paradoxerne" S. 163–70, men hvortil, for at undgaa Gjentagelse, her henvises.

et frodigt Træ med mange Grene. Deri ligger netop en af *Jülichers* Feil, at han ikke ser det, men mener, at alle Parabler ligger paa een Linie og lader sig forme efter eet Schema, tilmed et græsk. Det staar derfor endnu tilbage at give en Oversigt over disse Arter af Jesu Mischalim.

c. Parablernes Klassifikation[1].

Vi har i denne Afhandling gjennemgaaende holdt os til de synoptiske Evangelier alene. Ligesom ved „Paradoxerne" Johannes Evangelium viste sig næsten, dog ikke ganske blottet for denne Læreform, idet dels kun et enkelt Paradox gjenfindes her, dels det Paradoxale i Jesu Tale fremtræder paa en anden Maade, saaledes er „Lignelserne" i Johannes Evangelium gjennemgaaende af en anden Charakter end hos Synoptikerne — dog saaledes, at de er i nær Slegt med en vis Gruppe af de synoptiske Lignelser. Det er ogsaa Synoptikerne alene, som har Navnet „Parabel."

Men indenfor det synoptiske Talestof kan der raade delte Meninger om, hvad der skal henregnes til „Parabel." Den kirkelige Begrebsbestemmelse af denne Taleform er forholdsvis snever og indskrænker sig mest til ved „Parabler" at forstaa „Lignelses*fortællinger*," en Art, som neppe syn-

[1] Sml. hertil ogsaa Dr. *F. W. Bugge*: „Lukas-Evangeliet." Chr.a 1889, hvor en Klassifikation findes, samt *Siegfried Goebel*: „Die Parabeln Jesu." Gotha 1879. 80 i Indledningen. Dog er ingen hidtil given Klassifikation fuldstændig.

derlig skiller sig fra, hvad man i den profane Rhetorik og Poetik kalder Fabler[1]).

Men intet er vissere end, at denne Begrebsbestemmelse ligesom den er ganske forskjellig fra den nytestamentlige og bibelske, ogsaa er uheldig ved den Forvirring, den har skabt i den nytestamentlige Parabel-Opfatning og Behandling. Det vil derfor være ligesaa nyttigt som nødvendigt at vende tilbage til Kildernes egen Begrebsbestemmelse. Og ligesom det ovenfor viste sig, at der var god Hjælp at faa til Klargjørelse ved at ty tilbage til det gammeltestamentlige og gammelsynagogale Parabel-Begreb, saa vil det vise sig, at der er god Hjælp i at maale den nytestamentlige Parabel med sit eget Maal.

Skjønt det nye Testament intetsteds giver nogen Definition af Parabelen som saadan, men forudsætter denne som kjendt og gjængs[2]), saa kan vi dog ved at eftergaa de Exemplarer, hvorpaa Benævnelsen *παραβολή* anvendes, faa en temmelig klar Forestilling om Begrebets *Omfang*.

Dette er meget omfattende. Naar Lc. 18, 1 f. kalder Lignelsen om „*Enken og Dommeren*" en Parabel, saa følger deraf nødvendigvis, at Lignelsen om „*Den paatrængende Ven*" Lc. 11, 5—8 og ligesaa den om „*De legende Børn*" Lc.

---

1) Sml. foruden *Jülicher* p. a. St. ogsaa *Siegfried Goebel*: „Die Parabeln Jesu, methodisch ausgelegt." Gotha 1879 I, 8. 9.

2) Sml. *Jülicher* l. c. S. 31. 32.

11. 11—13 maa være Parabel. Parabelbenævnelsen paa Lignelsen om *Ny (ukrympet) Lap paa gammel Klædning* Lc. 5, 36, Mt. 7, 9—11 drager efter sig samme Benævnelse paa „*Ingen kan tjene to Herrer*" Mt. 6, 24, Lc. 16, 13, „*Taarnbyggeren*" og „*Krigerkongen*" Lc. 14, 31 og 14, 28 samt „*Det splidagtige Rige*" og „*Det splidagtige Hus*". Mc. 3, 25 medfører, at „*Lysestagen*", „*Staden paa Bjerget*", „*Salt*" og „*Lys*", „*Brudesvenden og Brudgommen*", „*Lægen og den Syge*", „*Husherren, der fremdrager gammelt og nyt*" Mt. 13, 52 er parallelt „*Bygge paa Sand eller Klippe*" Mt. 7, 24—27 og med „*De legende Børn*" Lc. 7, 31 ff., Mt. 11, 16—19.

„*Den Blinde som den Blindes Veileder*" Lc. 6, 39 har Analogi i „*Hvor Aadslet er*" etc. Lc. 17, 37 og „*Brødet for Hundene*" Mt. 15, 26 f., Mc. 7, 27 f.

„*Tyven*" Lc. 12, 39 kræver som Parabel ogsaa Parallelen „*Herrens Ankomst og Tjenerne*" 12, 36—38, „*Herrens Adfærd mod Tjenerne*" 12, 42—46, ja om Adfærden mod Tjeneren Luc. 17, 7—10.

Efter de her angivne Antydninger kan vi da opstille et temmelig utvivlsomt Parabelregister. Dette vil vi til en Begyndelse ordne i to Grupper eller Rækker af Hensyn til den gjængse Sprogbrug, og fordi en saadan Sprogbrug ogsaa virkelig er instruktiv. Den første Række kalder vi med *Delitzsch* (om Maschal) — *Parabel-Emblemer*. Det er saadanne som udsiger sit Indhold i et

enkelt energisk Træk. Disse er egentlig, naar alt kommer til alt, *Grundtypen for hele Parabelkategorien.* Disse ligner ogsaa i sine fleste Exemplarer det berømte Parabel-Paradigma hos *Aristoteles*[1], hvor Satsen er: „Ei bør de ved Lod udvalgte styre“, og hvor Parablen er: „Ei udvælger man ved Lodtrækning Athleter, ei heller paa denne Maade Styrmænd for Skibe, men efter Dygtigheden.“

Dette Parabel-Paradigma svarer ganske til: „Man sætter ikke et Lys under en Skjæppe,“ eller: Man sætter ikke ny (ukrympet) Lap paa gammel Klædning og helder ei ny Vin paa gamle Sække; man henter ikke Læge til Friske, men til Syge; man kan ikke høste Figen af Tidsler; man bygger ikke Huse paa Sand o. s. v. o. s. v.

Nu kan saadanne *Emblemer* eller „Enkelttræk“ efter Leiligheden udvides til en sammenhængende Gruppe, der enten har Charakteren af typisk Billedgruppe eller ogsaa forløber i en Fortælling om en charakteristisk Tildragelse, og dermed har vi det, som vi i Almindelighed nu pleier at kalde en *Parabel.* Tendensen er her som hist den samme: at bringe overtydende Klarhed tilveie over en moralsk Sats, kun at Midlerne har faaet nogen Udvidelse ved større Detail og større Komplikation. Paa denne Maade kan vi sige med *Weiss*, at der er en hel Skala indenfor Jesu Parabler fra det enkleste Træk

---

[1]) Rhetorica II, 20.

indtil den fint udarbeidede sammensatte Fortælling. Vi finder dog at kunne med Fordel fastholde Tvedelingen, fordi vi derved markerer den enkle Grundtypus i Forhold til de videre udviklede Exemplarer af Slegten. Men for alle disse Parabler gjælder som Slegtskjendemerke, at de maa være og danne *et afsluttet Hele*, ikke blot løse Sammenligninger i videre Sammenhænge. Ligesom hver Parabel, hvor løs den end er, belyser en hel i sig afsluttet Sandhed, saaledes maa denne Sandhed i Parablens Billedhalvdel indeholde et fast afsluttet Billede, som *Delitzsch* siger om Maschal: „ein scharf umrissenes Kleingemälde". Dette er væsentligt og har den Hensigt at kunne give Tilhørerne Indtryk, som præger sig i Sind og Tanke som noget selvstændigt, der ogsaa af den Grund er let at bevare i theoretisk og praktisk Erindring uden Hensyn til det for Hukommelsen byrdefulde at skulle medoptage videre Sammenhænge. Saadan Charakter har i det Hele de os opbevarede Taler af Jesus.

Det siger sig selv, at der efter vor af den nytestamentlige Sprogbrug abstraherede Regel undertiden kan være Tvivl og Rum for Meningsforskjel om, hvorvidt et Udsagn skal henregnes til Parabel eller ikke. Det er saaledes med Klassifikation af alt *Levende*, hvor jo overalt de *graduelle* Overgange fra Art til Art hersker. Dog vil her ikke Variationerne i Bedømmelsen være store, og de er aldeles uden Betydning. Det viser sig da ogsaa, at vort Register temmelig nøie i Tal

og Exemplarer stemmer med *C. E. van Koetsveld.*[1] Denne store Parabelforsker har 79 Parabler, medens vi har 71 saadanne. Men dette har hovedsagelig sin Grund deri, at *van Koetsveld* medtager nogle Johannæiske Lignelser, som vi ser bort fra.[2]

Til Forstaaelse af de i følgende Parabelregister brugte rhetoriske Kategorier bemærkes:

Hvad der forstaaes ved, at en Parabel kaldes *argumentativ*, er efter hele den foregaaende Udvikling klart nok. Naar det f. Ex. heder: „Man sætter ikke et Lys under en Skjæppe, men paa en Lysestage,“ saa skal dermed bevises, at ogsaa det aandelige, sjælelige Lys skal sees og lyse, ellers opfylder det ligesaa lidt sin Bestemmelse som det materielle Lys under Skjæppen. Naar det derimod heder: „I er Verdens Lys,“ saa er dette ikke Bevis for, hvorledes en Discipel *maa*

[1]) *C. E. van Koetsveld:* De Gelijkenissen van den Zaligmaker. Schoonhoven 1869.

[2]) Som Følge af det ovenfor udviklede er Antallet af medregnede Parabler noget forskjelligt hos de betydeligere Parabelforskere. *Tiersch* (Die Gleichnisse Christi. Frankf. a. M. 1867) har 22. *Steinmeyer:* (Die Parabeln des Herrn. Berlin 1884) har 23. *Goebel:* (anf. Verk) har 28. *Trench:* (Notes on the Parables of our Lord. London 1857) har 30. Alle disse udelukker Parabel-Emblemerne. En enkelt Forfatter, *J. H. von Wessenberg* (Die Parabeln und Gleichnisse des Herrn Jesu Christi vom Reiche Gottes. Ein Volksbuch für alle Zeiten. Konstanz 1849) har endog faaet 101 Parabler.

være, men en billedlig Oplysning om, hvorledes den *bør* være. Denne Lignelse er altsaa *illustrativ*. Naar Parablen om „Arbeiderne i Vingaarden“ viser os: „Saaledes skal de Sidste blive de Første etc.“, saa er deri intet Bevis. Vingaardseierens Handlemaade er tvertimod saa abnorm, at det Hele er et Paradox. Men overført paa det høiere Omraade *lærer* vi her noget, vi før ei vidste, om Gudsrigets Art. Derfor kalder vi den Slags Parabler *didaktiske* (paradoxale).

Parabel-Emblemer.

1. De Karske have ikke Lægen behov. Mt. 9, 12, Lc. 5, 31.	Argumentativ.
2. Ei kan Brudesvendene faste. Mt. 9, 15. Mc. 2, 19. Lc. 5, 34.	Argumentativ.
3. Ny (ukrympet) Lap paa gammel Klædning. Mt. 9, 16. Mc. 2, 21. Lc. 5, 36.	Argumentativ.
4. Ny Vin paa gamle Lædersække. Mt. 9. 16. Mc. 2, 22. Lc. 5, 36.	Argumentativ.
5. Jordens Salt. Mt. 5, 13. Lc. 14, 33.	Illustrativ.
6. Verdens Lys. Mt. 5, 14.	Illustrativ.
7. Lys under en Skjæppe. Mt. 5, 15. Lc. 11, 33. Mt. 2, 21, 22.	Argumentativ.
8. Staden paa et Bjerg. Mt. 5, 14.	Illustrativ.

9.	En Blind lede en Blind. Lc. 6, 39.	Argumentativ.
10.	Skjæven i Broderens Øie. Mt. 7, 3—5. Lc. 6, 41—42.	Argumentativ.
11.	Ingen kan tjene to Herrer. Mt. 6, 24. Lc. 16, 13.	Argumentativ.
12.	Den snevre Port. Mt. 7, 13. 14. Lc. 13, 24.	Illustrativ.
13.	Figen af Tidsler. Mt. 7, 16. Lc. 6. 44.	Argumentativ.
14.	Et godt Træ gode Frugter. Mt. 7, 17. Lc. 6, 43.	Argumentativ.
15.	Byg ei paa Sand. Mt. 7, 24—27. Lc. 6, 47—49.	Argumentativ.
16.	Splidagtigt Rige. Mt. 12, 25. Mc. 2. 22. 34. Lc. 11, 17.	Argumentativ.
17.	Splidagtigt Hus. Mt. 12, 26. 27. Mc. 3, 25.	Argumentativ.
18.	Den sterke i sit Palads. Mt. 12. 29. Lc. 11, 21.	Illustrativ.
19.	Surdeigen. Mt. 13, 33. Lc. 13, 20. 21.	Illustrativ.
20.	Skatten i Ageren. Mt. 13, 44.	Illustrativ.
21.	Perlen. Mt. 13, 45. 46.	Illustrativ.
22.	Husbonden fremdrager gammelt og nyt. Mt. 13, 52. 53.	Illustrativ.
23.	Læge, læg dig selv. Lc. 4, 23.	Argumentativ.
24.	Hvad som gjør Mennesket urent. Mt. 15, 11. Mc. 7, 15.	Didaktisk (paradoxal).
25.	At tage Børnenes Brød. Mt. 15, 26. Mc. 7, 27.	Argumentativ.

26.	Aadslet og Ørnene.	Illustrativ.
27.	Den vaagende Tjener. Lc. 12, 37. 38.	Argumentativ.
28.	Tyven. Mt. 24, 42—44. Lc. 12, 39. 40.	Argumentativ.
29.	Den tilbageseende Plogmand. Lc. 9, 62.	Argumentativ.
30.	Den toldfrie Kongeson. Mt. 12, 43—45. Lc. 11, 24—26.	Argumentativ.
31.	De to Skyldnere. Lc. 7, 41. 42.	Argumentativ.
32.	Perler for Svin. Mt. 7, 6.	Argumentativ.
33.	Naaløiet. Mt. 9, 24. 25. Mc. 10, 23—25. Lc. 18, 24. 25.	Didaktisk (paradoxal).

Parabler.

1.	Den rige Daare. Lc. 12, 16—21.	Argumentativ.
2.	Den paatrængende Ven. Lc. 11, 5—8.	Argumentativ.
3.	De bedende Børn. Lc. 11, 11—12.	Argumentativ.
4.	Dommeren og Enken. Lc. 18, 2—5.	Argumentativ.
5.	De egensindige Børn. Mt. 11, 16. 17. Lc. 5, 36—39. Mc. 2, 21. 22.	Illustrativ.
6.	Den urene Aand kommer igjen. Mt. 12, 43—45. Lc. 11, 24—26.	Argumentativ.
7.	Saamanden. Mt. 13, 1—9. Mc. 4, 1—9. Lc. 8, 4—8.	Illustrativ.

8. Ukrud i Ageren. Mt. 13, 24—30. Mc. 4, 26—29.	Illustrativ.
9. Sennepskornet. Mt. 13, 24—30.	Illustrativ.
10. Den opskydende Sæd. Mc. 4, 26—29.	Illustrativ.
11. Fiskegarnet. Mt. 13, 47—50.	Illustrativ.
12. Bygherren. Lc. 14, 28—30.	Argumentativ.
13. Krigerkongen. Lc. 14, 31—33.	Argumentativ.
14. Det tabte Faar. Mt. 18, 12—13.	Illustrativ.
15. Den tabte Penge. Mt. 18, 14. Lc. 15, 8—10.	Illustrativ.
16. Den ubarmhjertige Medtjener. Mt. 18, 23—35.	Didaktisk (Paradox).
17. Den utro Husfoged. Lc. 16, 1—12.	Didaktisk (Paradox).
18. Den rige Mand og Lazarus. Lc. 16, 19—31.	Illustrativ.
19. Arbeiderne i Vingaarden. Mt. 20, 1—16.	Didaktisk (Paradox).
20. Figentræet. Lc. 13, 6—9.	Illustrativ.
21. De ulige Sønner. Mt. 21, 28—31.	Illustrativ.
22. Den forlorne Søn. Lc. 15, 11—22.	Illustrativ.
23. Guds Vinbjerg. Mt. 21, 33—46. Mc. 12, 1—12. Lc. 20, 9—19.	Illustrativ.
24. Farisæeren og Tolderen. Lc. 18, 9—14.	Illustrativ.
25. De øverste Sæder. Lc. 14, 7—10.	Argumentativ.

26.	Det messianske Maaltid. Mt. 22, 1—14. Lc. 14, 15—24.	Illustrativ.
27.	Den barmhjertige Samaritan. Lc. 10, 29—37.	Illustrativ.
28.	Gjenkomstlignelser.	
	a) Noæh Dage. Mt. 24, 28 ff. Lc. 17, 26. 27.	Illustrativ.
29.	b) Loths Dage. Lc. 17, 28—37.	Illustrativ.
30.	Den kloge Tjener. Mt. 24, 45—51. Lc. 12, 41—46.	Argumentativ.
31.	Tjenerens Løn. Lc. 17, 7—10.	Argumentativ.
32.	De kloge og daarlige Jomfruer. Mt. 25, 1—13.	Argumentativ.
33.	Vaager. Mc. 13, 33—37.	Argumentativ.
34.	Naar Menneskens Søn kommer. Mt. 25, 31—45.	Illustrativ.
35.	De betroede Pund. Mt. 25, 14—30.	Didaktisk (Paradox).
36.	Ild og Sverd paa Jorden. Mt. 10, 34. Lc. 12, 49—53.	Didaktisk (Paradox).
37.	Indbydelse til Gjæstebud. Lc. 14, 12—14.	Didaktisk (Paradox).
38.	Lillierne paa Marken. Mt. 6, 25—29. Lc. 12, 22—27.	Didaktisk (Paradox).

Hertil kommer Paradoxerne, hvoraf dog fire er medtagne i Registret, fordi de tillige er Lignelser. Folgelig finder vi af *Maschal παραβολή* i

dens forskjelligste Former i alt 81 Exempler hos Synoptikerne.

* * *

Den ovenfor givne Oversigt forekommer os meget instruktiv.

Kaster vi først et Blik paa *Parabel-Emblemerne*, saa viser det sig, at disse aldeles ikke er ganske ensartede. Nogle er utvivlsomt af samme Art som Aristoteles's Parabel-Paradigma. Disse svarer til *Jülichers* Definition af en „Lignelse," nemlig: *„en Talefigur, hvori Virkningen af en Sats* (Tanke) *skal sikres ved Sidestilling af en lignende Sats, der tilhører et andet Omraade, og som er sikker paa sin Virkning*[1]).

Dette gjælder ubetinget for det overveiende Flertal af „Parabel-Emblemer" eller „Lignelser" nemlig 21 af de 33. Men det gjælder ikke de 10 andre, som vi har kaldt illustrative. Det er ikke nogen Sats, som er umiddelbart overbevisende, at en Mand, som finder en Perle eller en Skat, gaar hen og sælger alt sit Gods for den Sags Skyld. Der er intet tvingende fornuftigt deri. Det er tvertimod vistnok en ganske usedvanlig Adfærd, som kun bliver fornuftig, ikke paa sit eget, men paa det andet, høiere Omraade. Noget lignende gjælder om Husbonden, som af sit Forraad fremtager gammelt og nyt. Ligesaa om den snevre Port og den trange Vei, om Verdens Lys

[1]) *Jülicher* l. c. 84.

og Jordens Salt. Heller ikke er det saa klart, at Kamelen, som ikke kan gaa gjennem Naaløiet, er Billedet paa Rigmandens Forhold til Guds Rige. Det viser sig altsaa allerede her, hvor vi bevæger os paa det grundlæggende Stadium, at hin Definition overfor *Jesu* Parabler ikke holder Stik. Her møder vi i visse af dem ikke altid *Argumentet*, men *Sindbilledet*. Forholdet skal *belyses* i sin Eiendommelighed. Sindbilledet skal stille os for Øie, hvorledes det afbildede Forhold er efter sit sande Væsen. Det sande Gudsrige skal fremstilles, ikke Gudsrigets Sandhed bevises.

Denne Distinktion er af Vigtighed allerede her. Thi dersom det er rigtigt, at „Parabelen" (efter kirkeligt Begreb) er et fyldigere udvoxet og udviklet Parabel-Emblem (hvad ogsaa *Jülicher* antager), saa følger deraf, at vi maa vente at finde præcis de samme Arter repræsenterede blandt de egentlige Parabler. Nogle vil være argumentative, andre vil være illustrative, atter andre vil være ænigmatiske eller paradoxale, hvilket igjen vil sige, da alle Parabler staar i Opklaringens Tjeneste, at de vil vise sig didaktiske ɔ: give os en Undervisning om Forhold, som vi ikke kjendte før, og som er af ganske anden Natur end den, vi antog paa Forhaand.

Denne Forventning opfyldes ogsaa. Der findes illustrative, argumentative og didaktiske (paradoxale) Parabler. Men merkeligt nok viser Talforholdene sig noget anderledes end i forrige Gruppe. Blandt disse egentlige, mere udførte

Parabler viser de illustrative en næsten ligesaa stor Overvegt som i forrige Række de argumentative. Der er af 38 Parabler 19 illustrative, 12 argumentative og 7 didaktiske (paradoxale). Denne Overvegt af det illustrative Element er ganske naturlig.

Beviset er i Regelen kort og kan nøies med et enkelt Træk af tvingende Fornuftighed. Sindbilledet derimod kræver gjerne videre Udførelse i indgaaende Detail. Derfor er Argumenterne overveiende udformede i de kortere Parabel-Emblemer, medens Sindbilledet overveiende er forbeholdt den udførligere Parabel. At „Paradoxet" lidet kommer tilsyne blandt Parabel-Emblemerne har sin Grund deri, at Paradoxet egentlig er en *tredie* Hovedart af Parabelen for sig, hvis Særegenhed i og for sig er uafhængig af det Billedlige, som særmerker de to talrigste Grupper, men dog *kan* forbindes med det Billedlige, hvilket er et af Beviserne paa Paradoxets Slegtskab med de øvrige Parabler.

Ser vi nærmere paa „Parabel"-Gruppen i snevrere Forstand, saa viser den argumentative Afdeling sig forholdsvis ensartet, den er kun en videre Udvikling af de argumentative Parabel-Emblemer og deler deres Særegenheder. Mindre ensartet er derimod den illustrative Afdeling af Parablerne.

Her støder vi paa væsentlig 3 Underarter. Først har vi *Gjenkomstlignelserne.* Disse er grandiose Skilderier af Christi anden Advent, dels

knyttede til historiske Forbilleder — No. 28 og 29: „Noahs Dage“ og „Loths Dage:“ dels forløbende i frit opfundne Billeder af Menneskelivets almindelige Gang. Omraadet, hvorfra disse Billeder hentes, er nær beslegtet med det, hvori den høiere Virkelighed bevæger sig — det religiøs-moralske.

Den anden Underart er *Exempelfortællingerne* eller *typiske Parabler*. Hertil hører No. 18: „Den rige Mand og Lazarus.“ No. 21: „De ulige Sønner.“ No. 22: „Den forlorne Søn.“ No. 24: „Farisæeren og Tolderen“ og No. 27: „Den barmhjertige Samaritan.“ Ogsaa disse bevæger sig paa et nær beslegtet Omraade — det med det religiøse nær forbundne moralske.

Endelig har vi den tredie og talrigste Underart: *de rent sindbilledlige*. Deraf har vi først „Saamanden“ (No. 7), „Ukrudt i Ageren“ (No. 8), „Sennepskornet“ (No. 9), „Den opskydende Sæd“ (No. 10), „Figentræet“ (No. 20), — disse kan man kalde Natur-Parabler. Videre har vi „Fiskegarnet“ (No. 11), „Det tabte Faar“ (No. 14), „Den tabte Penge“ (No. 15), „Guds Vinbjerg“ (No. 23), „Det messianske Maaltid“ (No. 26) og „Det kongelige Bryllup“ (No. 35). Disse er hentede fra det almindelige Menneskeliv.

Til den *didaktiske* (paradoxale) Afdeling hører: „Den ubarmhjertige Medtjener“ (No. 16), „Den utro Husfoged“ (No. 17), „Arbeiderne i Vingaarden“ (No. 19), „Det betroede Pund“ (No. 36), hvilke alle faar sin sande Betydning og Be-

lysning ved det dem vedføiede Paradox. Endelig hører til samme Afdeling de tre Paradoxer „Indbydelsen til Gjestebud“ (No. 38), „Sverd og Ild“ (No. 38) og „Lillierne paa Marken“ (No. 39).

Det viser sig af dette, at det er de 12 argumentative Parabler, hvorom *Jülichers* Definition holder Stik: *En Talefigur, hvori Virkningen af en Sats* (Tanke) *skal sikres ved Sidestilling af en paa et andet Omraade forløbende digtet Fortælling, hvis Virkning er sikker og hvis Tankeskelet er hin Satses lig.*[1])

Heraf følger, at alle de argumentative Parabler og Parabel-Emblemer maa udmerke sig ved hin klare Uimodsigelighed, hvorom Rhetorikerne taler.[2])

Det er ogsaa *denne Slags Parabler*, som man gjerne kan kalde de egentlige Parabler, men hvortil ikke *Maschal*formen indskrænker sig, at det væsentlig gjælder, at der til Grund for dem ligger en forud for Parablen hos dens Opfinder gaaende *Erkjendelsesdom*, der hos Tilhørerne skal forvandles til *Følelsesdom.*[3])

---

1) *Jülicher* l. c. S. 103.

2) Sml. *R. Gottschall.* Poetik. Breslau 1870. II, 149.

3) Saaledes med Rette *Dr. Hermann Baumgart.* Handbuch der Poetik. Stuttgart 1887. S. 182.

Man kan efter dette af Maschalen fremstille et saadant Stamtræ med logiske Overgange fra Paradox til Allegori.

Maschal

A. Paradox. B. Lignelse (Parabel). C. Allegori.

a) Didaktisk (paradoxal). — b) Argumentativ. — c) Illustrativ.

1) Exempelfortælling. (Typisk Parabel.) 2) Gjenkomstlign. 3) Sindbilleder.

Ligesom de didaktiske Lignelser er Grændsearten, der fører over i Paradoxet, saaledes fører Sindbilledet over i Allegorien. Exempelfortællingen staar paa Overgangen fra Argument til Illustration.

Af det ovenfor udviklede kan der med Hensyn til Jesu Parabler drages to Slutninger.

For det Første bliver det af Artssondringen indenfor de jødiske og Christi Maschalformer klart, at især en Del af de illustrative Parabler, de egentlig sindbilledlige, grændser i den Grad op til Allegorien, at de *delvis* antager allegorisk Charakter og derfor tilsteder delvis allegorisk Behandling. Dette gaar saa meget lettere og rettere an, jo forskjelligere det Omraade, hvorpaa Lignelsen bevæger sig, er fra det, hvor den illustrerede Sandhed hører hjemme. Derfor gjælder dette i udpræget Forstand om *Naturparablerne*, der ved Billeder fra Naturen vil illustrere Aandsverdenens Fænomener. Intet er derfor rimeligere, end at Jesus *udtyder* de to berømte Parabler om „Saamanden" og „Ukrudt i Ageren" Træk for Træk. Her *skal* til en vis Grad Enkelthed modsvare Enkelthed. Derfor bliver denne Tydning at anse *fuldt historisk*, og den bliver Mønster for Udtydning af Parabler *af lignende Art*, Parabler som f. Ex. „Sennepskornet" og „Den opskydende Sæd", tildels ogsaa „Det kongelige Bryllup" og de med denne beslægtede Parabler, hvor virkeligen de optrædende Foreteelser og Personer indtil en vis Grad *repræsenterer*, ikke sig selv, men andet eller andre. Derimod ophører denne Udlægningsmethode ubetinget ved de typiske Parabler af illustrativ Art som „Farisæeren og Tolderen". Disse repræsenterer sig selv eller sin Typus, de er jo ogsaa hentede fra præcis *det*

samme Omraade, hvor den underliggende Sandhed hører hjemme, nemlig det religiøs-moralske.

Ganske anderledes stiller Forholdet sig, naar vi kommer over til de argumentative Parabler. Her bliver Sønderlæggelsen i sideordnede Enkeltbilleder utilstedelig. Her gjælder fuldt ud, hvad *Jülicher* betoner saa sterkt, at Parablens Nerve aldeles ikke er de enkelte Billeder i den oprullede Række af saadanne, men derimod den *Tanke, som binder dem sammen*. Udenfor denne Sammenhæng betyder Billederne aldeles intet, og derfor er en Overførelse af Billede for Billede paa Forhold efter Forhold i den høiere Virkelighed simpelthen mod Sagens Natur.

Ser vi nærmere til, vil ogsaa her Evangelisterne i sine Referater vise sig at være paa den rette Side. Vi vil finde, at Jesus her ved de argumentative Parabler aldeles ikke bruger samme Methode som ved Saamands- og Ukrudtparablernes Udtydning. Han indskrænker sig istedetfor *Udtydning* til *Antydning*.

Saaledes ved „Den rige Daare“: „saaledes gaar det den, som samler sig Skatte og ikke er rig i Gud.“ Ved „Dommeren og Enken“: „Hører, hvad den uretfærdige Dommer siger: „Skulde Gud ikke redde sine Udvalgte, der raaber til ham Dag og Nat?“ Ved „Den paatrængende Ven“: „Beder, saa skal Eder gives, leder, saa skal I finde, banker, saa skal der lukkes op for Eder.“ Ved Parablen om „De ulige Brødre“ lader han Farisæerne selv erklære, hvad de synes der er

bevist. Ved de *didaktiske* Parabler er Forholdet ikke saa udpræget. Jeg har i „Paradoxerne i Jesu Christi Læreform“ vist, hvorledes, naar *det rette Synspunkt* er vundet, de forskjellige Træk godt lader sig overføre i den høiere Virkelighed ved den paradoxale Parabel: „Den utro Husfoged“. Noget lignende gjælder „Arbeiderne i Vingaarden“. Derimod lader lignende sig ikke gjøre ved de øvrige didaktiske Parabler. Sagen er, at vi her ikke har noget ublandet logisk Synspunkt. Det *didaktiske* kan ligge baade i den logiske Sammenhæng og i det nye Synspunkt og i begge Dele.

Vi ser dernæst, at Jesu Parabler (indbefattet Paradoxerne) i sine forskjellige Arter forholder sig, som det pleier være Tilfældet i det virkelige Liv; de gaar gradvis over i hinanden, saa Grændsen ofte er vanskelig at drage. Men som i Livet beviser dette ikke, at der ikke *er* charakteristisk Forskjel, og det beviser ikke, at det er urigtigt at behandle dem forskjelligt. Skjelningen er og bliver en Nødvendighed og en stor methodisk Fordel. Og *dette* har netop været Udlæggernes Feil nedigjennem Tiderne. De har ment, at man i denne store Parabelmasse havde noget ensartet for sig. Og da nu de eneste af Mesteren selv udlagte Parabler var hine to med alligoriserende Præg, saa har man kritikløst anvendt samme Methode paa alle de andre. Præcis den samme Feil begaar *Jülicher* kun fra en anden antiallegorisk Kant. Det er med denne Methode som

med Universalkure: De kan bero paa rigtige Grundsætninger, men med manglende Almengyldighed og virker derfor, anvendt som almengyldige, skadelig og diskrediterende for hele Behandlingsmaaden, og fremkalder derfor som sin Afløsning den modsatte og ligesaa skadelige Eensidighed. Er der nu saa forskjellige Arter af Christi Parabler, som ovenfor udviklet, saa følger deraf, at Methoden for deres Exegese bliver noget forskjellig alt efter den Art hvortil en Parabel hører. Angaaende Methoden for Udlæggelsen af de didaktiske Parabler kan vi henvise til Paradoxtheorien. At gjøre nærmere Rede for den nøiagtigere methodiske Behandling af de øvrige Parabelarter vilde her føre os for vidt. Men saa meget maa allerede paa Undersøgelsens nuværende Standpunkt staa klart for os, at vi „ser Land" her, og ved at anvende de ovenfor udviklede og udvundne Grundsætninger kan det ikke være vanligt at komme til faste og uimodsigelige Opfatninger af, hvad hver enkelt Parabel i Hovedsagen vil lære os.

„Den rige Daare" er, som ovenfor paapeget, af Mesteren selv udtydet ved den tilføiede Tyde-Gnome.

Ligesaa med „Den paatrængende Ven", „De bedende Børn" og „Dommeren og Enken".

„De egensindige Børn" er et meget gjennemsigtigt Billede paa hin Tids Israel."

Ved „Den Sterke i sit Palads" er Sagen forklaret af Mesteren: „Det Sidste bliver værre med

det Menneske end det Første. Saaledes ogsaa med denne onde Slegt.“

„Saamanden“ og „Ukrudtsparablen“ er udlagte af Mesteren.

„Sennepskornet“ betegner Gudsrigets utrolige Expansionsevne. „Den opskydende Sæd“ illustrerer Gudsrigets *iboende* Vextkraft. „Bygherren“ og „Krigerkongen“ beviser Nødvendigheden af, at have fulde Resourcer i Gudsrigets Kampe. „Det tabte Faar“ og „Den tabte Penge“ illustrerer den enkelte Sjæls uendelige Værdi i Guds Øine.

„Den ubarmhjertige Medtjener“ illustrerer det forudgaaende Paradox om den aldrig ophørende Pligt at tilgive.

„Den utro Husfoged“ illustrerer Paradoxet om Mammon som en nyttig Tjener i Guds Rige for Lysets Børn.

„Arbeiderne i Vingaarden“ illustrerer det paradoxale Forhold om Lønnen i Guds Rige.

„Figentræet“ — Guds Langmodighed og dens Grændser. „De ulige Sønner“ er udlagt af Tilhørerne.

„Guds Vinbjerg“ er en Allegori om Israels Forkastelse og dens Grund.

„Farisæeren og Tolderen“ har sin aldrig bestridte Udlæggelse i Gnomen: Hvo sig selv fornedrer, skal ophøies, hvo sig selv ophøier, skal fornedres. „Den ubarmhjertige Samaritan“ har sin Tolkning i Situationen. Den viser, at Næste-

kjærlighed ikke er en haard Pligt, men en salig Forrettighed.

„Den kloge Tjener“ og „Tjenerens Løn“ har en selvsagt Tendens.

„De kloge Jomfruer“: den aandelige Aarvaagenheds absolute Nødvendighed.

De tre Gjenkomstlignelser er greie Billeder, hvis Anvendelse er let at gjøre.

„De betroede Pund“ udlægges af den tydende paradoxale Gnome.

Om de tre Parabler: „Den rige Mand og Lazarus“, „Den forlorne Søn“ og „Det messianske Maaltid“ siger Weisz[1]), at de tilsteder mere end een Tydning. Den første „advarer ei alene mod Rigdoms Farer, men ogsaa mod den Fristelse af Gud altid at søge nye Tegn og ikke at betjene sig af den ordnede Frelsesvei. Den anden Lignelse viser ei alene Guds barmhjertige Synderkjærlighed, men advarer tillige mod det selvretfærdige Skjævsyn paa den Naade, som vederfares Næsten.

Den tredie Lignelse har et tredobbelt Øiemerke: Den skildrer deres Skjæbne, som forsmaar Indbydelsen til Guds Rige, — deres, som forgriber sig paa Budene, — og deres, som vel vil komme, men ei bereder sig paa rette Maade, og det Hele sammenfattes i Gnomen: Mange er kaldede, men Faa udvalgte.“

---

[1]) Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft christliches Leben. 1861. S. 324.

Weisz's videre Bemerkning:

„Den Maade, hvorpaa Christus ellers i det Enkelte antyder den rette Anvendelse, er meget forskjellig" — er overmaade sand og vel at lægge Merke til. *Mesteren vil derved antyde, at alle Lignelserne netop ikke maa behandles efter en og samme Methode.* Hvor rigtigt dette er, haaber vi, denne Afhandling til Evidens har vist.

Ved en indgaaende Behandling af de enkelte Parabler vilde det naturligvis vise sig, at der kunde opkomme Tvivl og Meningsforskjel om de enkelte Punkter. Der kunde ved de illustrative Parabler blive Spørgsmaal om, hvor langt man tør gaa i Udtydning af Enkeltheder. Der kan blive Rum for Meningsforskjel om, hvorledes den givne Enhedstanke i de argumentative Parabler udfolder sig i sine enkelte Momenter. Dette og andet kan kun vinde i Klarhed ved Meningsforskjel. Men der kan ved en strikte Befølgelse af den ovenfor angivne Methode, som kun er at efterfølge Mesterens egen Methode og de i Sagen selv liggende Vink, — ikke godt blive delte Meninger om, hvad der er den enkelte Parabels Tendens, hvad den i Hovedsagen vil og indskjærper. Men er dette vundet, saa er i Grunden alt vundet, og Parablens Brugbarhed som normativ for Jesu Læres Fastsættelse er fuldt ud restitueret. I Modsætning til *Johann Gerhard*

har vi vist, at vi trøstig tør sige: Theologia parabolica est argumentativa.

I det Hele haaber vi, denne Undersøgelse har ydet et Bevis for *Beyschlags* tillidsfulde Bemerkning: „Lignelsernes Vanskeligheder er alle løsbare ved Exegesens Midler, og udfordrer ingenlunde en Kritik, som, idet den lader allerede Evangelisterne have tabt den rigtige Idé om Parablerne, mister Grunden under Fødderne."

Vi har altsaa i den ovenfor givne Undersøgelse vundet tre Hovedresultater: 1) Evangelisternes Parabel-Referater staar sikrere videnskabelig begrundet end nogensinde. 2) Den udtalte Hensigt med visse Parabler, samtidig at skjule og belyse de evangeliske Sandheder, er bleven fuldt forstaaelig som nødvendig i Jesu eiendommelige Situation og 3) Klassifikationen har fastslaaet for os Grundlaget for en sikker Methode i Parabeludlæggelsen, som maa være den rette, eftersom den stadfæstes ved Mesterens Exempel, og desuden fører til ubestridelige Resultater i Hovedsagen.

Men dette er jo Løsning af hele det vigtige Parabel-Problem.

Forøvrigt er her kun lagt en *Grundvold* til en mere gjennemført *Parabeltheori*, og den Methode, som paa dette Grundlag reiser sig, har naturligvis nærmere at bevise sin Brugbarhed

gjennem en Udlæggelse af de synoptiske Parabler. En saadan haaber vi med Tiden at kunne give. Forøvrigt vil, haaber vi, den praktiske Udlægger allerede ved Anvendelsen af de her givne Vink komme et godt Stykke paa Vei.
